

EL PATRIMONI LITERARI CATALÀ
FEMENÍ. ESTUDI DELS CENTRES LITERARIS
I DE CUSTÒDIA DELS FONDS DE LES
AUTORES D' *ESP AIS ESCRITS*

ONA TORRES MARRUGAT

Tutora del treball: NÚRIA JORNET
Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Màster en Biblioteques i Col·leccions Patrimonials
Universitat de Barcelona
Curs 2023–2024. Convocatòria de setembre

Com citar aquest document:

Torres Marrugat, Ona. (2024). *El patrimoni literari català femení: estudi dels centres literaris i de custòdia dels fons de les autores d'Espais Escrits*. (Treball de Fi de Màster no publicat). Facultat d'Informació i Mitjans Audiovisuals, Universitat de Barcelona.

Aquesta obra està subjecta a llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 Espanya (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>). Es permet la reproducció total o parcial i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

RESUM EXECUTIU

Aquest treball final de màster aprofundeix sobre el patrimoni literari català femení amb l'objectiu de reivindicar la literatura escrita per dones a través de la gestió, conservació i divulgació del seu llegat documental. S'estructura en dos apartats principals: el primer, un apartat teòric que defineix el terme, els seus conceptes, el paper social i cultural i el procés de patrimonialització d'avui dia, amb especial atenció al context català i femení. El segon apartat es dedica al cas d'estudi, dividit en dues fases. La primera fase analitza el model d'*Espais Escrits*, la Xarxa del Patrimoni Literari Català, i els seus centres literaris dedicats a les autores. La segona fase examina la relació entre aquests centres literaris i els centres patrimonials de custòdia dels fons, posant especial èmfasi en les activitats de col·laboració que es duen a terme entre ambdues institucions en relació amb la gestió, la preservació i divulgació. L'anàlisi permet extreure unes conclusions sobre la localització i caracterització d'aquests fons personals i la xarxa de centres patrimonials diversa, i incideix en la necessitat d'aprofitar aquests projectes o xarxes, com *Espais Escrits*, que posen en relació fons personals i patrimoni.

Paraules clau: Patrimoni literari; Fons personals d'escriptors; Arxiu literari; Autores patrimonials; Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català; Centres de patrimonialització literària; Centres de custòdia; Llegat literari.

ABSTRACT

This essay focuses on Catalan women's literary heritage to advocate for literature written by women through the management, conservation, and dissemination of their documentary legacy. It is structured into two main sections: the first, is a theoretical section that defines the term, its concepts, its social and cultural role, and the process of heritage-making today, with special attention to the Catalan and female context. The second section is dedicated to a case study, divided into two phases. The first phase analyzes the *Espais Escrits* model, the Catalan Literary Heritage Network, and its literary centres dedicated to female authors. The second phase examines the relationship between these literary centres and the heritage centres that house the collections, emphasising the collaborative activities between the two institutions regarding management, preservation, and dissemination. The analysis concludes the location and characterization of these personal collections and the diverse network of heritage centres, highlighting the need to leverage projects or networks, like *Espais Escrits*, that connect personal collections with heritage.

Key words: Literary heritage; Personal archives; Literary archive; Catalan women's literary heritage; Written Spaces. Catalan Literary Heritage Network.; Centre for Cultural Heritage Preservation; Documentation Centre and Archive; Literary legacy.

Parlen les dones,
la seva poesia
tendra i forta.

Ben pocs s'aturen
a escoltar aquestes veus,
que, trambalsades,
un nou llenguatge diuen
nascut al fons dels segles.

MONTSERRAT ABELLÓ

Citation is feminist memory.

It is how we leave a
trail of where we have
been and who helped us
along the way.

SARA AHMED

Tradición no es adorar las cenizas,
sinó preservar el fuego.

GUSTAV MAHLER

AGRAÏMENTS

Voldria donar les gràcies, en primer lloc, a la meva tutora Núria Jornet que amb amabilitat i consells m'ha ajudat a desenvolupar el treball de fi de màster i a animar-me davant dels dubtes. A l'atzar de la vida que em va portar a treballar a la Biblioteca de Taradell, amb l'Eva, la Clara i la Laia, on a la col·lecció local vaig descobrir la tesi de Mireia Munmany Muntal que em va inspirar per acabar de decidir el tema. A la Mireia per tota la seva tasca prèvia d'investigació i a la dedicació actual a *Espais Escrits*, la Xarxa del Patrimoni Literari Català. A la seva predisposició per atendre les meves consultes i als seus bons suggeriments. A les aportacions dels diferents centres literaris de les autores que formen part d'*Espais Escrits* i als centres patrimonials de custòdia que han dedicat part del seu temps a respondre els formularis i que, dia rere dia, vetllen per la difusió de la memòria i el llegat de les escriptores catalanes. A la Mireia, l'Oriol i la Carme pels detalls. Finalment, no vull deixar de mencionar la importància de la reivindicació de les nostres escriptores, que sense elles tindríem una visió més reduïda del món.

SUMARI

1. INTRODUCCIÓ	9
2. OBJECTIUS	12
3. METODOLOGIA	13
4. MARC TEÒRIC	15
4.1 EL PATRIMONI LITERARI	15
4.1.1 EL PATRIMONI LITERARI DINS EL PATRIMONI CULTURAL	15
4.1.2 EL PATRIMONI LITERARI: MATERIAL I IMMATERIAL	19
4.1.3 FUNCIÓ LITERÀRIA I COHESIÓ SOCIAL	20
4.1.4 PATRIMONIALITZACIÓ DEL PATRIMONI.....	22
4.2 EL PATRIMONI LITERARI EN EL CONTEXT CATALÀ	23
4.2.1 LLENGUA I LITERATURA	23
4.2.2 EL LLEGAT DELS AUTORS I AUTORES	24
4.3 EL PATRIMONI LITERARI FEMENÍ	27
4.3.1 LES AUTORES CATALANES	29
4.4 LA GESTIÓ DEL PATRIMONI LITERARI	32
4.4.1 CENTRES DE PATRIMONIALITZACIÓ LITERÀRIA	32
4.4.1.1 LES XARXES DEL PATRIMONI LITERARI.....	34
4.4.2 ELS FONS PERSONALS	35
4.4.2.1 ELS FONS PERSONALS D'ESCRITORS I ARXIUS LITERARIS	38
5. CAS D'ESTUDI: CENTRES D'ESPAIS ESCRITS I CENTRES DE CUSTÒDIA DELS FONS	41
PART 1	42
5.1 ESPAIS ESCRITS, LA XARXA DEL PATRIMONI LITERARI CATALÀ	42
5.2 CENTRES LITERARIS: TIPOLOGIES	44
5.3 CENTRES LITERARIS D'ESPAIS ESCRITS DE LES AUTORES	47
PART 2	50

5.4 CENTRES PATRIMONIALS DE CUSTÒDIA: TRACTAMENT I ACTUACIONS DE PROMOCIÓ DELS FONTS PERSONALS.....	50
5.4.1 SALVAGUARDA I TRACTAMENT	52
5.4.2 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ	54
5.5 RECOLLIDA I ANÀLISI DELS RESULTATS	57
5.5.1 PART 1: Divuit centres d'Espais Escrits.....	57
5.5.2 PART 2: Deu centres patrimonials de custòdia dels fons	61
6. CONCLUSIONS.....	75
7. BIBLIOGRAFIA	81
8. ANNEXOS.....	88
ANNEX 1: Història de la literatura catalana d'autora: una cronologia, de Maria Lacueva Lorenz (2024).....	88
ANNEX 2: Llista dels centres que formen part d'<i>Espais Escrits</i>. Xarxa del Patrimoni Literari Català (2024).....	89
ANNEX 3: Llista de contactes dels centres d'<i>Espais Escrits</i> i els Centres Patrimonials de custòdia consultats per a l'anàlisi.....	91
ANNEX 4: Model del primer formulari en format fitxa	96
ANNEX 5: Model del segon formulari en format fitxa	98
ANNEX 6: Mostra de les respostes obtingudes del segon formulari	101

1. INTRODUCCIÓ

En l'era de la postmodernitat, el desequilibri i la incertesa ressonen. En un món cada vegada més global subordinat a les forces uniformitzadores i al poder del mercat, ens veiem immersos en una crisi de valors ètics, morals i d'identitat.

Aquest malestar global s'escampa també dins la cultura. Així ho mostra la filòloga catalana i doctora en Teoria de la Literatura i Literatura Comparada, Mercè Picornell (2024), quan en una entrevista per a la revista *L'Avenç* analitza el valor de la literatura catalana i les transformacions i diversificacions que s'han produït dins el camp cultural dels darrers últims cinquanta anys. Considera els diversos criteris de valor vinculats al cànon i, especialment, al concepte de patrimoni i als circuits divulgatius o comercials.

Un exemple encarnat de la desatenció de la cultura i les humanitats és la recent decisió del Departament d'Educació d'eliminar les lectures «obligatòries» del Batxillerat. Es miri com es vulgui, la decisió arracona la literatura i la deixa en un segon pla, sense tenir en compte les conseqüències que se'n poden derivar a llarg termini. La decisió ha generat reaccions en el sector literari i cultural, que reivindiquen les lectures «comunes» com a patrimoni compartit que conformen l'imaginari de la nostra cultura i del país. És per això que salvaguardar i difondre el llegat dels autors i les autores contribueix a la comprensió del passat, la cohesió sociocultural del present i la transmissió a les generacions futures.

La presència de la dona en la literatura universal és, fins a l'època contemporània, escassa. Malgrat l'elevada producció narrativa del darrer segle a Catalunya, els textos de les dones escriptores han estat menys considerats que els dels homes. No obstant, la tasca i els intents dels moviments feministes per reivindicar els drets de les dones —en tant que subjectes polítics i jurídics— i el llegat de les escriptores i poetesses catalanes, segueix la necessitat de recordar la seva memòria i recollir, revisar i visibilitzar la seva vida i obra.

És aleshores que apareix la voluntat per recuperar i reivindicar el llegat d'aquestes dones que el patriarcat ha menystingut i marginat al llarg dels segles, aprofundint en la consciència de la gestió patrimonial, que ha acabat sent el tema principal d'aquesta investigació. Parteix de la necessitat d'entendre i reconèixer aquesta herència cultural que dura més enllà de la pròpia vida d'una escriptora. Així mateix, el llegat d'una autora té

molt a veure amb el cànon literari, però, també, amb la tasca de salvaguarda i difusió que s'aplica als seus fons, on els arxius i les biblioteques juguen un paper essencial.

El patrimoni literari català ha estat tradicionalment preservat dins de sistemes arxivístics o bibliotecaris. No obstant això, recentment han aparegut una notable varietat de centres que treballen en la «patrimonialització literària»¹ com ara associacions, fundacions, càtedres universitàries i d'estudi, espais museïtzats i cases-museu, entre d'altres. Quan parlem de patrimoni literari, a Catalunya, en bona part és gràcies al treball insistent d'*Espais Escrits*, la Xarxa del Patrimoni Literari Català que agrupa alguns d'aquests centres literaris com a membres associats. Al llarg d'aquest treball, s'empra el terme «centre literari» o «centre literari d'Espais Escrits» per referir-se als centres analitzats que difonen el llegat intangible de les autores i, de vegades, també actuen com a centres patrimonials de custòdia dels fons.

Espais Escrits, l'associació, constituïda l'any 2005, fa una tasca cabdal a l'hora de reivindicar el concepte i d'articular els projectes de custòdia, recerca i difusió del llegat dels grans escriptors de la literatura catalana. El treball pren com a punt de partida la tesi de Mireia Munmany *Gestió del patrimoni literari català femení: conceptualització i proposta d'anàlisi* (2016), que examina el concepte de patrimoni literari català, especialment el femení, i la importància de la seva gestió a través d'un model de valorització aplicat a tres autores: Caterina Albert (1869-1966), Maria Àngels Anglada (1913-1999) i Maria-Mercè Marçal (1952-1998). A més, el treball incorpora el procés de tractament i salvaguarda dels fons personals segons Munmany. També s'inspira en el capítol sobre «Els arxius i la comunicació» del *Manual d'arxivística i gestió documental* (Serchs; Suquet, 2009), per comprendre les pràctiques relacionades amb la difusió i la divulgació dels fons patrimonials de les autores per part dels centres patrimonials de custòdia. Al llarg d'aquest treball, s'empra el terme «centre patrimonial de custòdia» o «centre de custòdia» per referir-se a les institucions patrimonials que custodien un fons d'arxiu. Tot i que la Norma internacional para describir instituciones que custodian fondos de archivo (ISDIAH),

¹ Entenem el terme de la patrimonialització literària com el procés interdisciplinari que identifica, conserva, cataloga, digitalitza i promociona les obres i documents literaris, per tal de garantir-ne l'accessibilitat al públic. El considerem essencial per mantenir viva la llengua i la cultura —en el nostre cas la catalana—, així com per a assegurar que les generacions actuals i futures puguin accedir i gaudir d'aquest patrimoni.

2008, denomina aquestes entitats com a «Institució amb fons d'arxiu», en aquest treball s'ha optat per utilitzar una terminologia diferent.

En conclusió, aquest treball final de màster proposa una conceptualització del patrimoni literari i aprofundeix en el patrimoni literari català femení. Ofereix una panoràmica de la situació de la dona escriptora catalana dels segles XIX i XX, tenint en compte que les autores investigades es comprenen dins d'aquest període històric. A través de l'anàlisi del model d'*Espais Escrits*, des del camp de la documentació i l'arxivística, es pretén comprendre la diversitat dels centres que treballen per la patrimonialització literària i investigar si hi ha una relació entre els centres literaris de promoció de la memòria i la literatura catalana i els centres patrimonials de custòdia dels fons de les autores.

2. OBJECTIUS

Aquest treball de final de màster té com a objectiu principal aproximar-se al patrimoni literari català i reivindicar la literatura escrita per dones a través de la gestió, conservació i divulgació del seu llegat documental.

Per assolir aquest propòsit, s'han plantejat els objectius específics següents:

1. Conceptualitzar el terme de patrimoni literari i aprofundir en el patrimoni literari català femení.
2. Evidenciar la importància del patrimoni literari en el sistema cultural d'un país.
3. Conèixer el model d'*Espais Escrits*, la Xarxa del Patrimoni Literari Català.
4. Localitzar els fons personals de les autores, que formen part d'*Espais Escrits*.
5. Valorar el tractament aplicat als fons i les actuacions de difusió i divulgació realitzades pels centres patrimonials de custòdia.
6. Analitzar la relació i activitats de col·laboració que fan els centres de custòdia dels fons amb els centres d'*Espais Escrits*.

3. METODOLOGIA

Per tal d'aconseguir els objectius plantejats, el treball final de màster combina un marc teòric i l'estudi d'un cas pràctic.

Dins el marc teòric, inicialment es conceptualitza el terme de patrimoni literari, així com la seva gestió; que inclou una revisió històrica i teòrica del patrimoni literari en general i del patrimoni literari català femení en particular. Com a punt de partida s'utilitza la tesi de Mireia Munmany, *Gestió del patrimoni literari català femení: conceptualització i proposta d'anàlisi* (2016) per establir una revisió bibliogràfica. El treball beu també d'altres noms d'investigadors importants com Mira (2011), Picornell (2024), Rubio (2013), Santos (2018), Subirana (2018), Torrents (2011), Uccella (2008, 2013), etc. Aquesta aportació permet ampliar el coneixement sobre el terme i els diversos elements que el defineixen, oferint una visió més àmplia i diversa. Gran part de la cerca bibliogràfica es basa en investigadors catalans, qui tenen un bon coneixement del llegat literari femení i la seva gestió en el context històric i territorial.

La metodologia per al cas d'estudi se centra en dues parts:

La primera part consisteix en una anàlisi del model d'*Espais Escrits*, la Xarxa del Patrimoni Literari Català, amb un enfocament específic en les autores que en formen part. Aquestes autores són estudiades a través dels seus centres literaris d'*Espais Escrits* que promouen la seva figura i obra. La segona part consisteix en una anàlisi del tractament i difusió dels fons documentals, que pren com a referència la «salvaguarda» exposada per Munmany (2016), i el desè capítol «Els arxius i la comunicació» del *Manual d'arxivística i gestió documental* (Serchs; Suquet, 2009), que proporciona les pautes relacionades amb les activitats de difusió i productes de divulgació pels centres de custòdia.

Per aprofundir en l'anàlisi es va contactar amb Mireia Munmany, directora de projectes d'*Espais Escrits*, mitjançant correus electrònics i una videoconferència. La investigació implica la participació activa dels centres literaris d'*Espais Escrits* i el centres de custòdia dels fons personals a través dels representants que reben les comunicacions i els correus.

L'estudi recull informació d'aquestes dues parts:

- a) Elaboració d'un primer formulari que s'envia als centres literaris *d'Espais Escrits* per determinar si contenen el fons o si tenen algun vincle amb el centre de custòdia del fons documentals de l'autora.
- b) Elaboració d'un segon formulari que s'envia als centres de custòdia del fons per conèixer el tractament aplicat als fons documentals i les activitats de difusió i divulgació que es realitzen.

El treball presenta una temàtica complexa i utilitza una metodologia qualitativa d'investigació. Les actituds davant la recerca són diverses, des d'un interès i resposta detallada fins a l'absència de resposta. Tanmateix, la mostra de respostes obtingudes permeten accedir al camp d'estudi i arribar als objectius plantejats.

Un cop recollides les respostes de cada formulari, es procedeix a l'anàlisi i valoració de les dades. Es redacten unes basades en aquesta anàlisi. Finalment, s'elaboren les referències bibliogràfiques i uns annexos amb el material addicional.

4. MARC TEÒRIC

4.1 EL PATRIMONI LITERARI

4.1.1 EL PATRIMONI LITERARI DINS EL PATRIMONI CULTURAL

El sociòleg Antonio Ariño Villarroya (2002) a l'article «*La expansión del patrimonio cultural*» aborda el concepte de «patrimoni» matisant-ne les seves aplicacions inicials junt amb l'evolució de les seves transformacions. El patrimoni, els orígens de qual remeten a l'època romana, representava tot allò procedent del «pater família», és a dir, era designat pel conjunt de béns tècnicament valorables de forma econòmica associats per la pertinença comuna a un subjecte. Això no obstant, quan parlem de noció de patrimoni en l'època contemporània, aquesta és consubstancial a la idea de conjunt de béns comuns.

Però si bé volem indagar en el terme del «patrimoni literari», abans caldria fer una breu aproximació al terme de «patrimoni cultural». La *Gran Enciclopèdia Catalana* el defineix com a «conjunt de testimonis que constitueixen l'herència cultural de la societat». Inicialment, la idea de l'herència comuna parteix de les revolucions burgeses que consideraven patrimoni un fet material i tangible, atorgant-li un valor especial d'una cultura determinada. El concepte ha evolucionat amb el temps i ha ampliat el seu significat. Avui el patrimoni cultural comprèn tot el «conjunt d'elements que remeten a la identitat dels pobles: l'entorn, els costums, les tradicions, el paisatge, l'art, el llenguatge, etc.».

L'escriptor, antropòleg i sociòleg valencià Joan F. Mira (2011) reflexiona sobre aquesta qüestió en una de les aportacions teòriques dels Seminaris sobre Patrimoni Literari i Territori que *Espais Escrits* coorganitza d'ençà del 2005, juntament amb la Institució de les Lletres Catalanes, materialitzat en el llibre *Literatura, territori i identitat: la gestió del patrimoni literari a debat*, on Mira (2011) fa el següent plantejament:

El patrimoni és l'herència comuna, allò que hem rebut i que tenim el deure de conservar i d'augmentar, i el dret de gaudir-ne com a cosa pròpia i de compartir-ho amb els altres. Una nació, un país, un poble, és també i potser sobretot aquest patrimoni concret que és el seu. És un patrimoni natural de paisatges i terres i vegetació. És un patrimoni construït, de pobles i ciutats i carrers, d'edificis grandiosos o humils. Un patrimoni d'història i de memòria sense la qual ni les persones ni els pobles no són res (Mira, 2011, p.71).

D'aquesta manera s'hi aproxima Mireia Munmany Muntal (2016) coincidint amb el fet que el patrimoni es relaciona amb el present i el passat i es projecta vers el futur, i també evoluciona i canvia en funció de la societat. A més d'assenyalar que el patrimoni, per existir, necessita significat i és aleshores quan es transmet a les generacions futures instigant a la repetició.

La humanitat en general, els pobles, les nacions i de vegades els Estats, són els veritables posseïdors d'aquest patrimoni. Enrique Santos Unamuno (2018) exposa com aquesta condició és sovint problemàtica a causa de les variacions històriques, l'evolució dels sistemes culturals i les seves relacions amb els subjectes polítics que el constitueixen. D'aquesta manera argumenta que la mateixa noció de patrimoni cultural apareix per ser protegida davant d'aquests perills.

La necessitat de salvaguardar-lo i protegir-lo comporta l'emissió d'un seguit de lleis, documentació i reglamentació internacional. El primer document oficial on es parla de patrimoni literari és el codi Lieber (1863). Un segon document és la convenció sobre la Protecció de Béns en Cas de conflicte Armat (1954), que en el seu primer article considera patrimoni: béns culturals immobles, monuments arquitectònics, excavacions arqueològiques, manuscrits i llibres, etc. Seguidament, la convenció sobre les mesures que cal adoptar per prohibir i impedir l'exportació i la transferència de la propietat il·lícita de béns culturals (1970), defineix la literatura com un d'aquests béns culturals. La convenció mundial, cultural i natural (1972) utilitza el concepte del patrimoni per a la salvaguarda dels espais naturals i es pot esguardar un vincle entre el territori i la literatura. El 2003, la UNESCO aprova el reconeixement del Patrimoni Cultural Immaterial (2003) on el patrimoni literari queda recollit dins la categoria de patrimoni intangible, fins al dia d'avui.

Tal com destaca Uccella (2008), per poder utilitzar el terme patrimoni literari legítimament i arribar a redactar uns documents que donessin unes normes estratègiques per a la seva protecció, difusió i posada en valor i, poder considerar formalment les obres i la literatura com a béns culturals comuns, ha costat molt de temps.

D'aquesta manera, el patrimoni literari i el seu hiperònim, el patrimoni cultural, conflueixen en la propietat col·lectiva. Si partim de la idea de patrimoni cultural —considerat

una herència cultural col·lectiva—, per definir el patrimoni literari, aleshores podem afirmar que aquest segon es veu també reflectit com un element identitari d'una comunitat o un grup concret. Munmany manté l'argumentació que el llegat literari és «reconegut com a propi en el si d'una comunitat, en sintonia amb els seus valors, que l'accepta, el reconeix com a seu i el transmet a les generacions futures en el millor estat possible» (2016, p.35).

El llegat literari que posseeix una societat li arriba del passat, és la seva memòria immanent i un element d'identificació de la comunitat. Mira (2011) també insisteix en com la literatura forma part del patrimoni col·lectiu matisant:

És particularment encertat aplicar a la literatura el concepte o categoria de «patrimoni»: la idea que les creacions escrites –i fins i tot, en alguns casos, orals– amb una certa perspectiva estètica formen part d'aquell conjunt de productes culturals valuosos que una societat o un poble acumulen i transmeten (Mira, 2011, p.71).

És a dir el patrimoni no té sentit al marge de la societat. El pensament sistèmic o relacional en els camps dels estudis culturals és la teoria que va desenvolupar Itamar Even-Zohar el 1978 i la que Munmany Muntal (2016) adopta i aplica per al patrimoni literari a l'hora de desenvolupar la seva tesi. Tal com subscriu, el patrimoni literari comprèn una xarxa de relacions, tensions i «poder», i també es relaciona amb sistemes d'altres àmbits. I afegeix:

El patrimoni cultural com a (poli)istema² respon a la complexitat del concepte en un temps i un espai determinats. En el patrimoni cultural, igual que en el literari, hi juguen molts elements perquè, com a procés, selecciona i legitima en funció de les relacions i tensions que hi ha entre i dins de cada (poli)istema, al mateix temps que no deixen de ser interseccions de diversos elements (Munmany, 2016, p.42).

El patrimoni literari es crea, s'interpreta i es transmet a través d'una xarxa relacional complexa. Aquesta és la idea que Itamar Even-Zohar va adaptar de la comunicació i el llenguatge de Jakobson (1960) i va aplicar al cas de la literatura (vegeu figura 1).

² Al llarg de tota la tesi Munmany (2016) opta per escriure (poli)istema entre parèntesis, a diferència del mateix Even-Zohar, per evidenciar la multiplicitat de sistemes dins un polisistema.

Qualsevol obra està vinculada a un context de temps i època. El fet que certs autors/es i obres hagin estat reconegudes i consagrades històricament té a veure amb la bretxa de gènere, així com, amb la imposició d'un cànon literari i valors artístics i culturals, que els ha denominat i establert com a patrimoni. El problema real radica en el fet que el cànon literari en realitat és un cànon ocult (Alain Viala, 2015, citat per Ítaca Palmer, 2023). És a dir, la tria de què és i ha de ser el patrimoni no és en absolut un procés neutral. Per tant, el concepte de patrimoni literari és fonamentalment una qüestió on intervenen diversos factors com el polític, l'estètic, l'històric, el social i l'econòmic.

Preguntar-se què fa que una obra avui en dia sigui patrimonial seria un bon punt de partida. Brigitte Louichon formula que «una obra patrimonial es una obra que es tomada por objeto por los discursos contemporáneos [...] Es porque es percibida como relevante del pasado, que está amenazada por el presente» (Brigitte Louichon, 2015, p. 95, citat per Ítaca Palmer, 2023, pp. 114-115). Aspecte que continua argumentant que les obres literàries, considerades com objectes culturals, han de ser conservades, avui més que mai, ja que es troben amenaçades per altres pràctiques culturals com la tecnologia de la informació i la comunicació, la música, el cinema i altres lectures noves com el còmic i la Literatura Infantil i Juvenil.

4.1.2 EL PATRIMONI LITERARI: MATERIAL I IMMATERIAL

Veiem com la noció de patrimoni literari s'ha anat construint gradualment considerant les diverses perspectives del patrimoni i la literatura. Si agafem la definició d'Uccella (2013), el patrimoni literari seria el conjunt d'elements tant materials com immaterials, relatius a l'escriptura i la literatura. D'antuvi, podríem considerar el llibre el primer element clar i visible del patrimoni literari: el suport que plasma la literatura. Tot i que, com explica l'antropòloga, l'autor, juntament amb el seu llegat, i les institucions relacionades amb la literatura també serien considerades. Així doncs, el llistat d'aquest patrimoni literari material inclouria: manuscrits, biblioteques, arxius, centres d'interpretació, cases-museu, obres literàries, objectes inherents de la vida d'un autor, etc. Pel que fa al material intangible el descriu com allò que:

Se desprende de la escritura, de la narración o del pensamiento de un autor: las ideas, los sentimientos, las intuiciones que acompañan a la lectura y la meditación

acerca de un texto, y finalmente los procesos que se originan o encuentran soporte moral en el mismo (Uccella, 2013, pp.11-12).

D'una forma similar Carme Torrents considera el patrimoni literari material i immaterial, i posa el focus en l'autor i tot el seu univers:

Entenem que l'esfera del patrimoni literari abasta des d'un lligalls de manuscrits / mecanoscrits / ordinadorescrits, passant per la biblioteca de l'autor, les cases on va viure, els llocs on va estudiar, els cafès que freqüentava, un passeig matinal, un paisatge ja sigui vinculat a la seva vida o a la seva obra, etcètera. (Torrents i Perejaume, 2011, p.147).

De tota manera, Munmany tot i reconèixer la centralitat de l'autor per la seva utilitat en l'estudi de la gestió, exposa que si es té en compte el patrimoni literari dins la teoria (poli)sistèmica, aquesta allunyaria l'obra o l'autor com a exclusiu i principal element central. «És a dir que el patrimoni literari seria tot un univers i les interseccions que es creuen en aquest univers» (2013, p.42).

Mariàngela Villalonga, en canvi, pren la creació literària, és a dir, l'obra, com l'element central al·ludint «els textos que ell ha generat, les obres que ha escrit i tot allò que hi ha a l'entorn d'aquestes obres, des del manuscrit, l'esborrany, les correccions, la correspondència, etc.» (Comunicació personal, 2014, dins Munmany Muntal, 2016, p. 36).

Per tant, el patrimoni literari abastaria una àmplia dimensió, del fet material i immaterial (Munmany, 2016; Uccella, 2013; Santos Unamuno, 2018; Palmer, 2023; Villalonga, 2014), encara que la centralitat i la focalització de l'autor/a o de l'obra generen algunes tensions tal com hem vist en els paràgrafs anteriors.

4.1.3 FUNCIO LITERÀRIA I COHESIÓ SOCIAL

L'ús polític del patrimoni ha resultat essencial en la construcció dels Estat-nació. La creació de les identitats nacionals s'ha generat a través de les narratives basades en una història, un símbol i un patrimoni comú, vinculats a la pròpia nació. La història literària ha contribuït en la construcció de les nacions i en la cohesió social. Així ho

articula Even-Zohar (1994) al considerar la funció de la literatura com a causant de la constitució de moltes nacions i de grups culturalment organitzats a Europa.

Des del segle XIX, l'art, la literatura i la història començaren a formar part de les disciplines acadèmiques, i des d'aleshores la seva concepció —abans alimentades per la curiositat i el gust— prioritzen per fer una lectura «política» del passat i del sentiment nacional (Poulot, 2005, citat per Van Geert et al., 2016, p.16).

La qüestió sobre el sorgiment de la literatura —inevitablement o per casualitat als inicis de la civilització— resulta enigmàtica. Sigui com sigui, la primera civilització lletrada i literària que se'n té constància és la del conjunt de ciutats-estat del sud de l'antiga Mesopotàmia. Even-Zohar argumenta que l'origen de la noció moderna de «literatura» com una cosa relacionada amb els textos escrits i orals se situa clarament a Grècia i, ja des d'aleshores, la literatura ha servit com a factor omnipresent per a la cohesió sociocultural. A més, reconeix un fet merament important la consolidació de l'escola com a institució de poder, junt amb el cànon i el llenguatge, els quals unifiquen els ciutadans al voltant d'una mateixa cultura.

El professor de Filologia Italiana per la Universitat de Barcelona, Raffaele Pinto (2018), a l'article «*Identidad europea y literatura europea*» explica:

La identidad es el resultado de una identificación literaria que en la Europa moderna se ha producido a través de la enseñanza en las escuelas, que ha unificado emocionalmente la población en cada estado-nación. Dicha enseñanza ha sido, obviamente, fruto de un enfoque sobre lo literario que ha privilegiado los aspectos más claramente «propios» y nacionales, o sea, fundamentalmente, la lengua. Cada lengua nacional, a través del soporte emocional de «su» literatura, se ha convertido, de esta manera, en signo identitario de cierta comunidad, definida tanto territorial como simbólicamente (p.5).

Però el fet de relacionar literatura i nació, pot ser un perill per a la mateixa literatura; la literatura ha estat transformada des de l'instant que s'ha trobat acoblada a la idea de nació. En aquest sentit, la institucionalització de la literatura és un risc que pot generar la seva banalització i politització (Fabre, 2002, citat per Munmany, 2016).

4.1.4 PATRIMONIALITZACIÓ DEL PATRIMONI

Si bé als anteriors apartats hem vist l'evolució del terme de patrimoni —cultural i literari — així com el seu ús simbòlic en l'apropiació per a la construcció de concepcions identitàries, en aquest apartat, procurarem d'entendre el que ha significat la institucionalització de la literatura i de com aquest model fomentat cada vegada més en una visió mercantil, ha portat a convertir-lo d'una manera similar a una activitat industrial.

Segons Subirana (2018), a partir del moment que els nacionalismes del segle XIX són una forma de «religió», el record i el culte dels grans autors passen a formar part de la institucionalització d'una cultura.

L'obsessió per la memòria i l'interès per la conservació que ha produït la patrimonialització del patrimoni, ha portat a un mal ús del concepte. Picornell (2024) assegura que l'abús actual, sovint s'utilitza per substituir altres termes que havien circulat com «sistema literari» o «literatura», simplement. «Avui sembla que quedi millor parlar de patrimoni literari, sobretot a nivell institucional, potser per justificar els recursos que es dediquen a la gestió i poder dedicar uns diners a la cultura» (p.33).

Aquest fenomen està arreu d'Europa, es veu alimentat per les condicions de la globalització i del neoliberalisme, que s'apropien dels béns culturals com un capital productiu (Ariño, 2002; Picornell, 2024; Santos 2018; Geert et al., 2016).

Els processos de patrimonialització, al mateix temps que reivindiquen, també pateixen el perill de banalitzar i polititzar. La frontera borrosa entre institucions i mercats és cada vegada més real. En conseqüència, aquesta «inflació del patrimoni» es veuria lligada als «circuitos divulgatius» o «comercials». «S'ha produït una mercantilització del fet cultural», com diria Picornell (2024), i amb ella la comercialització literària. Però aquest fenomen no el trobem només en la patrimonialització, sinó que el veiem penetrant en altres expressions culturals i socials d'una manera tan brutal com no havia passat abans. El valor monetari és el que regeix arreu.

A més, en el marc de la literatura arxivística, especialment influenciada pel pensament postmodern, s'ha posat de manifest la importància de la relació social i del valor social del patrimoni, que va més enllà del valor tangible dels objectes patrimonials (antics, rars, o importants). Així, el concepte de patrimoni s'ha ampliat, deixant de ser estàtic per esdevenir evolutiu (Raphaële, 2007). En aquest sentit, alguns arxivers han començat a defensar la necessitat d'un post-custodialisme, una perspectiva que no se centra únicament en la custòdia «tradicional» i conservadora del patrimoni, sinó també en la seva apropiació social i en la seva valorització dinàmica.

4.2 EL PATRIMONI LITERARI EN EL CONTEXT CATALÀ

4.2.1 LLENGUA I LITERATURA

En tant que el llenguatge ens fa humans i ens marca, el llenguatge és l'eina amb la qual l'humà viu el món, dona significat i es comunica amb el seu entorn. Sense la llengua ni la cohesió sociocultural transmesa mitjançant els textos sustentadors de creences, no hauria sorgit cap nació unificada, sosté Even-Zohar (1994).

La llengua, per tant, és un dels elements que dona més singularitat a una cultura i a una nació. En el cas de Catalunya, llengua i nació estan unides. La llengua ens serveix com a símbol d'identitat nacional. La seva concepció s'entén com un element homogeneïtzador, vertebrador i aglutinador de la societat catalana, justifica Munmany (2016). Seguint aquesta idea, Molas (2011) considera que:

Les llengües i les literatures sense Estat i de demografia escassa i dividida, com la nostra, poden arribar a fondre's com el sucre en un got d'aigua, sobretot, si, com la nostra, no compten, per decisions falsament didàctiques i notòriament polítiques, amb uns estudis de secundària sòlids i segurs (p.13).

A cada literatura li correspon una llengua. Podríem afirmar doncs que llengua i literatura estan intrínsecament lligades, ambdues es complementen. Xavier Lamuela i Josep Murgades a *Teoria de la llengua literària segons Fabra* (1984) expliquen que la llengua és una eina complexa i generalitzada d'intercanvi simbòlic. La producció literària, el consum i la reproducció requereixen un ús i enteniment de la llengua, que tan mateix, serveix per a conformar els trets definidors d'una identitat col·lectiva.

De la mateixa manera que passa a altres comunitats nacionals sòlidament lingüístiques, a Catalunya la creació i la gestió de la identitat nacional ha sigut i encara està associada a la llengua pròpia, el català, i així mateix, a la literatura (Subirana, 2018). «Com és criteri universalment acceptat, una literatura es defineix per la llengua en què s'expressa» (C. Sanmartí, i M. Sanmartí, 2010), p.253). Quan parlem de patrimoni literari català, aquest englobaria tota aquella literatura escrita en català, és a dir tots els territoris que viuen immersos en la llengua catalana —malgrat els retrocessos actuals— i que configurarien els Països Catalans.

És important recordar que estar emparat sota el paraigua d'un Estat, pot ajudar a tenir un fort sistema literari que disposi de mecanismes per a institucionalització de la literatura i l'assignació de tals valors amb la creació d'un cànon. En el nostre cas, convé destacar que Catalunya no se sosté sobre cap estatus d'Estat-nació. I per això, la literatura catalana presenta l'anomalia que no ha tingut al seu darrere un Estat amb unes institucions prou fortes que l'emparin de forma segura. Si bé la cultura catalana, i amb ella la literatura, ha romàs fins avui malgrat la repressió i la censura política, cultural i lingüística durant el franquisme i al llarg de la seva història és gràcies a la lluita, la resistència i la reafirmació de la seva existència, als parlants que amb el seu ús i domini han mantingut viva la llengua, així com als mecanismes de valorització i als espais físics que l'han preservat i l'han mantingut viva.

Com bé exposa Asenjo (2024) a un article del diari Ara, «*La síndrome de la impostora de la literatura catalana*», la persecució i l'experiència traumàtica ha repercutit a un sentiment col·lectiu d'inseguretat, inferioritat o inadequació, resultat d'haver internalitzat les narratives dominants dels països veïns. Quelcom que de vegades fa no valorar prou el llegat dels escriptors i escriptores del nostre país.

4.2.2 EL LLEGAT DELS AUTORS I AUTORES

La transmissió del llegat cultural dels autors catalans és important per conscienciar de l'existència i la transcendència que aquests han generat a la nostra societat. González Rueda (2018), a la seva tesi, reflexiona sobre el llegat literari i subratlla que l'arxiu literari d'un escriptor és fonamental per a la constitució del seu llegat, però

sovint ha estat un obstacle per a la seva difusió. Segons González Rueda, des d'una perspectiva documental i arxivística, la diversitat de documents i les dificultats associades amb la seva organització i gestió han limitat la visibilitat i l'ús d'aquests arxius. Aquesta rellevància central de l'arxiu literari en la configuració del llegat d'un autor es relaciona, en part, amb l'afany col·leccionista de les biblioteques de recerca anglosaxones, amb la valoració acadèmica i social de l'autenticitat (Sabio Esquíroz, 2014, citat per González Rueda, 2018), i amb una tendència social cap al «fetixisme» dels objectes únics.

Certament, poder donar a conèixer el nostre patrimoni literari a les noves generacions és eminentment possible als centres patrimonials (biblioteques i arxius en gran mesura) destinats a preservar, documentar, recopilar i difondre els fons patrimonials, i amb ell el llegat documental lligat a la vida i obra dels escriptors i escriptores del país.

A casa nostra, les institucions públiques capçaleres dels sistemes arxivístics i bibliotecaris han desenvolupat accions per preservar el patrimoni literari. Singularment, la Biblioteca de Catalunya, constituïda el 1907 com a institució nacional, es dedica a la identificació, recollida, preservació i difusió del patrimoni català.⁴ Així mateix, la col·laboració entre la Biblioteca de Catalunya i la Institució de les Lletres Catalanes ha promogut la recuperació de fons personals d'escriptors catalans i la seva conservació a la Biblioteca. Aquesta col·laboració ha creat una llista d'autors amb arxius personals, un model d'acord de donació i un *Dossier informatiu sobre conservació de fons adreçat als escriptors* (Biblioteca Nacional de Catalunya, 2013.), que inclou recomanacions per ajudar-los en l'organització i conservació dels seus papers.

També l'Arxiu Nacional de Catalunya, com a institució de referència similar, però en el camp dels arxius, ha exercit, d'acord amb les seves missions, un paper destacar

⁴ Una recent revisió sobre aquestes estructures nacionals és l'article francès que esmenta el paper important de diverses Biblioteques Nacionals, com ara la BNC, la BNE i la BAC (Biblioteca Nacional del Canadà). La creació d'un patrimoni literari, la salvaguarda dels arxius dels escriptors i la seva promoció constitueixen alguns dels objectius que caracteritzen i defineixen els seus mandats. Tanmateix, la importància dels arxius i dels manuscrits literaris per al desenvolupament d'una memòria col·lectiva s'ha anat consolidant progressivament. Aquestes estructures patrimonials nacionals tenen, o han de tenir, sòlides polítiques d'adquisició de fons privats, especialment dels escriptors. Disponible a: <https://journals.openedition.org/recherchestravaux/2396>

en la conservació de fons personals, entre els quals també els d'escriptors. Així mateix, ha anunciat recentment la seva incorporació a la xarxa literària *Espais Escrits*. Aquesta integració destaca el seu compromís amb la preservació i la promoció del patrimoni literari català. Amb aquesta nova incorporació, l'Arxiu Nacional contribueix a augmentar la visibilitat i l'accés als fons literaris dels escriptors catalans a través de la xarxa.

Jaume Subirana al llibre *Construir con palabras: escritores, literatura e identidad en Cataluña (1859-2019)*, publicat el 2018, mostra com la cultura és una font, i un arxiu en que els escriptors tenen el poder d'esmentar i explicar:

La història de la literatura catalana i el seu llegat han estat influenciats pels factors espai i temps a través dels diferents períodes: medieval, modern, contemporani i actual. Però la literatura catalana es consolida amb la Renaixença amb el reconeixement d'escriptors i poetes catalans. «Són els autors/es renaixentistes que creen l'imaginari de país» (Munmany, 2016, p.61).

La segona meitat del segle XIX, a Catalunya va ser un moment de normalització cultural. Amb la Renaixença, la reivindicació i la recuperació de la llengua i la literatura, va ser cabdal; a través dels Jocs Florals de Barcelona es va projectar socialment el català i es va promoure la producció editorial, tot i que no va ser fins als anys noranta, que la cultura i la literatura adopten un caràcter divulgatiu.

Dins el llegat del nostre patrimoni literari, trobem la llista de noms d'inestimables escriptors i escriptores com Jacint Verdaguer, Josep Carner, Joan Maragall, Pere Calders, J.V. Foix, Mercè Rodoreda, Joan Salvat-Papasseit, Salvador Espriu, Maria Mercè Marçal, Montserrat Abelló, Montserrat Roig, Maria Aurèlia Capmany, Vicent Andrés Estellés, entre altres tants. Tots ells i elles, i les seves obres, han contribuït en la construcció de la cultura catalana, l'imaginari de país, volgudament o no.

4.3 EL PATRIMONI LITERARI FEMENÍ

En la literatura, com en tots els àmbits de la vida, també hi trobem la desigualtat de gènere. Una desigualtat que es fa evident gràcies als moviments i les lluites feministes al llarg de la història que han permès avançar vers la igualtat i subvertir l'ordre dominant.

Les dones estan des de l'inici. Sempre hi ha hagut dones que han escrit. No obstant això, la representació de la dona en la literatura universal és escassa si es compara amb la dels homes; la centralitat masculina ha estat sempre el focus de la història i, per tant, la del patrimoni literari. Els elements tradicionalment concebuts com a patrimoni han estat històricament construïts i legitimats sota uns valors masculins. Per això, el llegat patrimonial ha representat una realitat parcial i incompleta de la història i la cultura.

Aquesta escassa presència de les dones en els textos, per una banda, impedeix que les seves aportacions, idees i propostes transcendeixin i, altrament, produeix una idea equivocada com si «elles» no haguessin sigut capaces de col·laborar activament en la gestació d'una tradició cultural comuna, descriuen els investigadors López Navajas i López García (2012).

En el present treball ens afegim a la defensa que fa Munmany (2016) reproduint les idees de Patricia Gabancho quan recorda que «l'home ja hi és —ell és la literatura— no li calen definicions: mai ningú no ha parlat de literatura masculina» (1982, p.64).

Per aquest motiu, al llarg del treball quan apareix el terme de patrimoni literari femení, ens referim a tot aquell patrimoni generat per autores dones.

La infravaloració i l'ocultació de les dones i referents femenins ha estat recurrent en els segles. És una conseqüència directa de viure en un sistema patriarcal. Actualment, la situació de la dona, escriptora o poeta, ha millorat, però, malauradament, encara necessita reivindicació i visualització. La selecció dels referents literaris, —considerats rellevants segons el cànon—, en gran manera és el que conforma una determinada visió de la cultura i del món. Tot i que aquesta visió s'ha anat revisant i qüestionant a conseqüència dels processos de descolonització i els corrents antiimperialistes, segons Arrieta (2017), la qüestió de gènere ha quedat al marge d'aquestes transformacions.

Per Guadalupe Jiménez-Esquinas (2017) les variacions que s'han generat en el camp patrimonial es deu a les dones del moviment feminista que van començar a problematitzar i a assenyalar l'escassa representació, o directament la marginació, de les dones. C. Sanmartí, i M. Sanmartí (2010), apunten també que a partir d'aquesta dècada és quan s'inicien els primers estudis que es centren exclusivament en les dones des d'una perspectiva feminista.

I és també el moviment feminista el que, a través de les seves diverses etapes i onades, ha dedicat esforços importants a la recuperació i conservació dels arxius de dones, especialment aquells directament relacionats amb el mateix moviment, les associacions, grups i personalitats implicades (Jornet & Tuset, 2016). Segons Jornet i Tuset (2016), des de la perspectiva dels estudis de gènere i de l'arxivística postmoderna, els centres de documentació creats pel moviment feminista necessiten estratègies específiques per a la seva preservació, com la recuperació d'arxius personals i la incorporació de fonts digitals. Això subratlla la necessitat d'activar xarxes de cooperació i participar en projectes internacionals, com l'European Women Digital Library i la base de dades FRAGEN —a Catalunya, amb la participació de l'associació Ca la Dona—. És fonamental establir col·laboracions amb l'acadèmia, crear guies virtuals i equilibrar la feina professional amb el voluntariat per assegurar la preservació i difusió d'aquest patrimoni.

A la dècada dels setanta, es va fer una tasca cabdal, des del feminisme d'Occident, per a la recuperació de textos sobre gènere. Va ser llavors que es van descobrir escriptores que des del segle XV reclamaven la igualtat dels dos sexes i la necessitat de lluitar pels drets de les dones (Tapiolas, 2024).

Darrerament, els estudis de gènere i l'auge del feminisme que procuren investigar i mostrar les desigualtats entre homes i dones, han contribuït en el canvi de paradigma i ha permès examinar el cànon i feminitzar-lo, a més de recuperar i reconèixer el paper de les autores.

El feminisme ha defensat la universalitat de drets i la idea d'igualtat. En l'àmbit de la crítica patrimonial la seva intervenció és imprescindible també per a una justa i més completa patrimonialització, en el cas que ens ocupa, de la literatura i la creació literària en femení:

El feminismo supone una herramienta fundamental e imprescindible a la hora de analizar los procesos de patrimonialización, ya que se articulan desde una perspectiva androcéntrica de la realidad, ya que se sostienen bajo principios sexistas en los que se banaliza y ridiculiza aquello relacionado con las mujeres y se otorga un estatus superior a lo masculino y actúa en legitimación del orden político, económico y social desigual patriarcal (Jiménez-Esquinas, 2017, p.24).

A aquest procés se li afegeix la mirada postmodernista (feminista, postcolonial), que proposa obrir els arxius a noves veus, perspectives. Això implica ampliar la visió tradicional centrada en el poder i la institució productora de l'arxiu per incloure també les memòries de minories sexuals, racialitzades i altres grups marginats.

En definitiva, la historiografia clàssica ha estudiat la vida de les dones d'una forma subsidiària. La manca de reconeixement social femení la trobem arreu de la història, i no menys en la història de la literatura catalana que es manifesta en la gran diferència de nombre de fons d'escriptors i escriptores que compten els diferents centres patrimonials.

És per aquest motiu que la gestió del patrimoni —i recentment també des de la perspectiva de l'arxivística des de la seva vessant patrimonial/històrica (Jornet & Tuset, 2016)— es veu com una via per valorar el llegat de les dones escriptores. Jiménez-Esquinas (2017) destaca que les reivindicacions culturals per la «visibilització» de les dones sovint es redueixen a aquest únic aspecte, ja que les polítiques d'«afegir dones i agitar» són més fàcils i còmodes per a l'estructura política que la redistribució real de recursos i la renegociació del poder polític.

4.3.1 LES AUTORES CATALANES

Si expliquem d'una forma breu la cronologia de la història de la literatura catalana, trobem que l'època medieval va ser un moment esplendorós i un dels més destacats d'Europa, malgrat la minorització de la dona. Tal com detalla Pinyol Torrents (2010), posteriorment s'entrà en un llarg període, de «decadència» en que les lletres catalanes disminueixen en quantitat i qualitat, tot i la permanència de la literatura catalana, que sempre ha seguit els moviments i corrents estètics que es donaren des del Renaixement al neoclassicisme (p.250).

Continuant amb l'accés de les dones en l'esfera cultural i literària, Anglaterra bressol de la revolució industrial i de grans canvis culturals i socials, i sent una referència de la literatura, no és fins a finals del segle XVIII i principis del XIX quan comencen a aparèixer alguns noms destacats femenins, com el de Virginia Woolf. Mentre que a Catalunya la presència de la dona no és significativa fins a finals del segle XIX i inicis del XX.

El món occidental va experimentar una transformació essencial de la seva història contemporània amb l'accés generalitzat de les dones a l'esfera pública, juntament amb els profunds canvis polítics i ideològics herència de la Revolució Francesa, els canvis econòmics i socials, fruits de la Revolució Industrial i de la implantació del capitalisme. Va ser en la cultura i la literatura on més es va evidenciar aquesta transformació. I en el nostre cas, la dependència respecte a l'estat Espanyol, l'articulació del catalanisme i la represa cultural amb la Renaixença, el modernisme i el noucentisme, creen un clima favorable que permet a les dones adquirir un protagonisme sense precedents i ser «un subjecte actiu». És en aquest entorn que la dona progressivament va adquirint una importància en la literatura tant en l'àmbit de consum com de producció (Real, 2006, p.15).

Pinyol Torrents (2010) apunta també com els finals del segle XIX és un període important per a la literatura occidental. Segons articula, aquestes sèries de transformacions es deuen a diversos aspectes com l'augment de lectors, provinents de la incorporació de les classes mitjanes i benestants; els avenços tècnics de la Revolució Industrial que permeten generar una multiplicitat en la producció i edició de llibres; l'aparició de la premsa, que beneficia la lectura i el debat literari i ideològic; la progressiva alfabetització d'una part de la població, també femenina; la professionalització de l'escriptor (en gran part del gènere narratiu i la novel·la).

A partir dels anys vint i trenta, durant la República, a Catalunya apareixen condicions favorables perquè les dones es desenvolupin en el món literari Munmany (2016). Això no obstant, aquest període durà poc. La imposició de la llarga dictadura franquista va suposar un retrocés dels drets i les llibertats acompanyada d'una exaltació de la maternitat i la família, que deixà les dones al marge de l'espai públic, i les retingué a la llar.

La incorporació dels noms de les autores catalanes, però, no es dona plenament fins últim terç del segle XX (Munmany, 2016; Real, 2006; Pinyol Torrents, 2010; C. Sanmartí,

i M. Sanmartí, 2010). Tot i que ja abans es poden trobar textos anònims de dones, que havien de recórrer a l'anonimat o al pseudònim a causa de la prohibició d'escriure, la negació de l'autoria o a la mala reputació que suposava que una dona escrivís. Víctor Català (Caterina Albert) és un d'aquests exemples. Una de les autores que analitzarem més endavant.

No podem negar que no hi hagi una continuada representació d'escriptores en llengua catalana des de l'edat mitjana fins als nostres dies, malgrat les seves obres, hagin estat considerades menors i fútils, resulten importants a l'hora de comprendre el context de tots els temps literaris.

C. Sanmartí, i M. Sanmartí (2010) amb l'elaboració del llibre *Catalanes del XIX al XX*, assumeixen el que Maria-Mercè Marçal va bastir en qüestió de l'autoritat femenina; quan reivindicava l'obligació de «crear vincles amb les nostres mares literàries i culturals» (p.8). En el sentit que el coneixement de les vides i obres d'escriptores, pot estimular-ne d'altres de noves. La influència en femení, és cabdal per recuperar «l'orfenesa materna crònica».

La doctora en Didàctica de la Llengua i la Literatura, Maria Lacueva Lorenz (2024) recentment ha volgut recuperar aquesta «orfenesa materna» presentant una cronologia de la *Història de la Literatura Catalana d'Autora*. Es tracta d'una infografia⁵ fruit de l'interès del seu camp d'estudi i d'altres investigadors/es, que ens facilita el nom de referents femenins que la criptogínia ha ocultat recurrentment. I, que al mateix temps, ha donat resposta a sol·licituds del professorat d'ESO i Batxillerat des de feia temps. Facilita referents històrics i culturals a una de les més importants etapes educatives, a l'hora d'adquirir coneixements i referències culturals.

⁵ Vegeu l'annex número 1.

4.4 LA GESTIÓ DEL PATRIMONI LITERARI

4.4.1 CENTRES DE PATRIMONIALITZACIÓ LITERÀRIA

A finals del segle XIX es van fundar les primeres biblioteques-museu gràcies a donacions en vida que, per voluntat pròpia dels autors, van crear les condicions adequades per a preservar el patrimoni i la seva memòria. Més endavant, a mitjans del segle XX, van sorgir les cases d'escriptors, que amb el temps esdevingueren cases-museu. Ja a finals del segle XX aparegueren pròpiament els centres de documentació i estudi vinculats a la figura i obra d'un autor. Tots ells, juntament amb els arxius i les biblioteques, serien els principals encarregats de conservar la documentació material del llegat literari (Anglès et al., 2024).

Es conforma, per tant, un escenari divers i complex. Diversos actors, més enllà dels arxius i les biblioteques, han anat interessant-se progressivament pels arxius d'escriptors, contribuint a la seva col·lecció, conservació i valorització, tot participant activament en el procés de patrimonialització de la literatura i la creació literària.⁶

Josep Fernández Trabal (2009), arxiver responsable dels fons privats de l'Arxiu Nacional de Catalunya, explica com normalment es tendeix a pensar que gran part d'aquests fons arxivístics i que conformen el patrimoni, han estat produïts per l'administració i les institucions públiques, però el patrimoni arxivístic el formen també fons de l'àmbit privat i considera que «la societat catalana ha produït un gran nombre d'arxius al marge de l'administració pública, de manera que moltes persones, empreses i associacions són titulars d'arxius privats que també integren el patrimoni històric comú» (p.19).

Fa trenta-dos anys enrere, l'article «El patrimoni cultural i literari» publicat a *Els Marges* destacava les mancances de les polítiques de les institucions catalanes i dels

⁶ Concretament a França, arran de l'augment d'obertures d'aquestes cases a la dècada dels noranta, va culminar amb 1997 amb la creació de la Federació de Cases d'Escriptors i Patrimoni Literari, impulsada pel conservador de biblioteques Michel Melot, autor d'un informe clau sobre les cases d'escriptors. Un altre actor destacat en aquest àmbit és l'Institut Mémoires de l'édition contemporaine (IMEC), creat el 1988, que contribueix també a la preservació del patrimoni literari, i recull, conserva i promou fons d'arxiu relacionats amb les principals editorials, revistes i altres actors de la vida literària i de la creació contemporània, incloent-hi un gran nombre d'escriptors dels segles XX i XXI. Per a més informació, vegeu el treball final d'estudis, disponible a: <https://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/documents/67311-les-archives-des-ecrivains-leur-place-en-bibliotheque.pdf>

seus centres patrimonials, responsables de la conservació i custòdia del patrimoni escrit. Aleshores, aquests centres disposaven de pocs recursos econòmics, cosa que dificultava una bona conservació. A més, l'article assenyalava la manca de voluntat política com un altre factor determinant:

Però un govern que es vol nacional ha de mirar més enllà. Perquè, justament, aquesta absència d'una política entorn del patrimoni escrit va minant dia a dia la construcció d'una cultura pròpia, assentada en el coneixement sòlid, documentat, de la nostra pròpia realitat històrica, social i cultural. Que és l'única manera com podem desenvolupar un paper que no sigui de simples comparses en el món contemporani (Els Marges, 1992, p.4).

Si bé és cert, es necessiten polítiques fortes per poder donar fruit a la gestió del patrimoni. La gestió d'un centre patrimonial tant pot venir per una fundació com per una associació, una família o una administració pública, etc. Si ens centrem en el patrimoni literari, l'important és que vetllin per la missió d'interpretar i difondre aquest patrimoni per al públic en general (Munmany, 2016).

Tots aquests centres disposen d'una àmplia quantitat de material documental per difondre la literatura catalana. La literatura arxivística demostra un interès creixent en aquesta tipologia de fons privats, ja que ofereixen noves perspectives al patrimoni. A més, la legislació patrimonial —incloent les lleis d'arxius i, especialment, les de patrimoni cultural o històric— reconeix la importància d'aquests fons privats per al patrimoni històric col·lectiu. Així, podem corroborar que el patrimoni literari es localitza i preserva en una diversitat de centres, com els esmentats anteriorment. Aquests centres i xarxes compleixen un paper complementari i enriquidor de la tasca, més o menys diferenciada segons la cronologia i la geografia, realitzada pels centres de custòdia dins dels sistemes arxivístics o bibliotecaris de les administracions competents.

Aquesta dispersió de centres pot generar problemes a l'hora de gestionar els fons. Cada centre ho fa de manera individual, seguint les polítiques de la seva institució, cosa que pot causar una dispersió de dades que dificulta la feina dels investigadors, docents, arxivers, bibliotecaris i ciutadans. A més, és habitual que els fons personals d'escriptors, sovint privats, es conservin allà on vol el titular o els seus hereus, o bé en centres d'arxiu o

biblioteques amb polítiques de captació més atractives. Amb el temps, molts d'aquests fons privats es transfereixen a institucions públiques, a través de diverses vies jurídics como la donació, el comodat o la compra; però la dispersió inicial en diferents centres patrimonials (públics i privats, arxiu o biblioteques) i les seves localitzacions continua sent la norma. Aquest panorama pot dificultar la centralització i la coherència en la gestió d'aquests fons, afectant la seva accessibilitat i ús per a la recerca i la divulgació.

Les eines clàssiques de patrimonialització literària són ben conegudes: publicacions, articles, tesis doctorals, festivals, jornades, cicles, anys temàtics, nominació de vies i edificis públics, i certàmens literaris. Actualment, aquestes eines s'han diversificat, incorporant nous criteris i models d'estudi i divulgació com associacions, fundacions, càtedres universitàries, espais museïtzats, cases-museu, clubs de lectura, rutes i cartografies literàries. Cada cop més, aquestes iniciatives treballen la literatura de manera «geogràfica», vinculant llocs concrets amb escriptors per destacar i valorar la seva vida i obra. I es treballa cada cop més també des de xarxes de col·laboració.

4.4.1.1 LES XARXES DEL PATRIMONI LITERARI

Fruit en gran manera de la característica que hem destacat al final de l'epígraf anterior, cal dir, però, que en les darreres dècades del segle XX ha crescut en nombre les xarxes de patrimoni literari que agrupen sobretot les cases-museu i les fundacions que custodien els llegats dels escriptors. Això ha permès una major coordinació i col·laboració entre diferents entitats que preserven i difonen el patrimoni literari, fomentant la seva valoració i coneixement públic (Torrents, C., 2007 citat per Viñuales, 2015, p.67). Carlota Torrents el 2007 va elaborar un informe encarregat per la Institució de les Lletres Catalanes anomenat «El patrimoni literari a Europa», on es poden reconèixer els diferents models de la xarxa del patrimoni literari a Europa. Malgrat que se centri sobretot en els casos de França, Alemanya, Itàlia i Regne Unit. Certament el model francès és una referència. La iniciativa promoguda, el 1997, pel Ministeri de Cultura es desenvolupa a través de les «Fédération des Maisons d'écrivain et des Patrimoines littéraires», amb l'objectiu d'unificar els llocs i els patrimonis literaris. A Alemanya es va crear un grup d'associacions literàries l'Arbeitsgemeinschaft Literarischer Gesellschaften (ALG) i des de 1997 està en contacte permanent amb el Ministeri de Cultura. El model italià acull un gran nombre de llocs de memòria escampats arreu del territori nacional amb «Le case della memoria»,

prenent les cases d'escriptor com a referència. S'associen de manera lliure des del 2005 a causa de no comptar amb cap institució oficial. El Regne Unit, també és d'iniciativa privada. No hi ha cap supraorganització, llevat de formar part del «National Trust. Writers homes and Literary Museums».

Pel que fa a Espanya hi ha l'«Asociación de Casas-Museo y Fundaciones de Escritores» des del 1993.⁷ Compta de més d'una cinquantena de cases i fundacions representants d'autors de la història de la literatura i la cultura espanyola contemporànies. Una iniciativa privada amb l'objectiu de potenciar l'activitat de les Cases a través de trobades anuals i promocionar la literatura i els escriptors.

Catalunya, com ja hem anomenat anteriorment, presenta una diversitat de centres que treballen en l'àmbit del patrimoni literari. Per aquest motiu el 2005, amb el suport de la Institució de les Lletres Catalanes, va néixer el projecte *Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català* amb la intenció d'aglutinar els centres literaris que vetllen i promouen la lectura i els estudis dels escriptors patrimonials de la literatura catalana. El treball col·lectiu i en xarxa permet donar més credibilitat a aquests equipaments patrimonials heterogenis. La missió és convertir-se en una plataforma de difusió dels llegats literaris escampats arreu dels Països Catalans i establir un diàleg entre ells.

4.4.2 ELS FONS PERSONALS

Els fons personals són una subcategoria del fons d'arxiu a partir del seu productor, una persona física. Quan parlem de patrimoni literari, sovint ens referim als fons personals dels escriptors. Aquests són conjunts de documents que l'escriptor ha creat i acumulat al llarg de la seva vida. Els documents poden ser molt diversos i afecten diferents àrees d'activitat des de la més personal a la professional i creativa. A través d'aquests materials (contractes, esborranys, fotografies, correspondència, etc.), es pot obtenir una visió completa de la vida i obra de l'escriptor, mostrant tant la seva trajectòria professional com la seva vida personal, així com el seu procés creatiu i les seves relacions. Per això, les col·leccions de fons personals són extremadament valuoses per a estudiosos,

⁷ Podeu consultar la web de l'Asociación de Casas-Museo y Fundaciones de Escritores (ACAMFE) a <https://www.museosdeescritores.com/>

investigadors i lectors que volen entendre millor l'escriptor i la seva obra, la seva personalitat, el seu procés creatiu i la seva xarxa de relacions personals i professionals.

Val a dir que la configuració dels fons personals i la seva valoració són aspectes relativament recents. No és fins a mitjan segle XX que la història de la vida quotidiana i amb ell la de l'individu és valorada, i d'aquesta manera els fons personals. Hi ha una evolució en la qüestió del publico-privat i també en la destrucció del poder i les elits (Fernández Trabal, 2009). Aquest autor considera (2009), considera que els fons personals es produeixen i conserven quan es consolida l'autonomia de l'individu a conseqüència del triomf del liberalisme polític. I és també relativament recent l'interès de la literatura arxivística per aquest tipus de fons com també les polítiques més o menys efectives de captació d'aquest tipus de fons per part de diferents centres patrimonials (arxius o biblioteques).

Els fons personals presenten unes característiques i singularitats especials. D'entrada, ofereixen una visió particular del món des de la seva posició. Apropen a l'esfera més íntima i personal i serveixen com a testimoni des de la interdisciplinarietat. La seva característica heterogènia en documentació material —que inclou des de documents d'arxiu fins a llibres de la biblioteca personal o fins i tot objectes— sovint genera problemàtiques sobre si han de ser dipositats en arxius o biblioteques públiques, si els fons han de ser fragmentats i si és viable i eficient la creació de centres específics per tipologies. Un model sobre aquesta darrera qüestió, és la institució de *Les Archives littéraires suisses* (ALS), creada l'any 1993 a la Biblioteca Nacional Suïssa, a Berna, amb la intenció de ser centre que unifiquen i centralitzen aquests tipus de fons (Bisenius-Penin, 2020).

Els productors dels fons personals són persones físiques que han destacat en alguna activitat concreta. Sovint el reconeixement de les seves obres literàries o artístiques triguen a arribar, fins i tot després de la mort. Aquesta valoració ve condicionada per la qüestió territorial. És a dir, l'àmbit local, com un arxiu municipal, permet considerar persones que, en l'àmbit nacional, no serien tan rellevants. Això fa que la xarxa de centres de custòdia sigui diversa i adequada a la significació del personatge productor del fons, però també a la idea de contextualització.

En aquest sentit, per exemple, el mateix *Codi deontològic dels arxivers catalans*, davant dels possibles litigis o problemàtiques en la captació o ingrés d'un fons que

esmentàvem més amunt, posa al centre la necessària contextualització del fons i el seu productor en el seu entorn geogràfic de referència, al costat d'altres fons del mateix context (Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya, 2002).

Un altre element que caracteritza els fons personals és la seva forma d'ingrés en un centre d'arxiu, en el que es coneix en terminologia arxivística com un «ingrés extraordinari» (per contrast amb l'ordinari o procedent de transferències de les oficines o d'altres arxius del sistema). «Generalment, l'ingrés es realitza mitjançant dipòsits, comodats, donacions, compres, és a dir, formes d'ingrés extraordinari» (Andreu et al., 2003).

Els arxius privats són fonamentals per preservar el patrimoni documental. En efecte, la seva complexitat bé del seu context jurídic. I especialment, els fons d'escriptors es veuen regulats per la llei de la propietat intel·lectual i els drets d'explotació sobre l'obra de creació, que s'atorguen o bé a l'autor, familiars o els seus hereus. La legislació, tant estatal com catalana, regula la protecció i gestió d'aquests arxius, especialment els de més de 100 anys o d'importància especial. Segons la Llei del Patrimoni Cultural Català (Catalunya, 1993) i la Llei d'Arxius i Documents (Catalunya, 2001), els propietaris tenen l'obligació de conservar, inventariar i facilitar l'accés als documents, mentre que els arxius públics poden custodiar i divulgar aquests materials. A més, es fomenta la col·laboració entre administracions per garantir la protecció i difusió d'aquest patrimoni.

La legislació distingeix dues situacions jurídiques per als arxius privats segons la seva conservació: pot ser conservat pel seu propietari, qui es fa responsable del deure de conservació, o bé la custòdia s'ha confiat a un centre públic. La Llei 10/2001 a l'article 1 impulsa la gestió i garanteix la preservació de la documentació de Catalunya, tant pública com privada, d'acord amb els seus valors, per posar-la al servei dels interessos generals.

En definitiva, l'augment, en termes de valoració per part de l'arxivística i en el nombre de centres que els tenen en compte en les seves polítiques de captació i ingrés, d'arxius privats és positiu. Per al panorama patrimonial d'un país i per a la construcció de la història i la memòria. La incorporació de noves autoritats i noms personals provinents d'altres grups socials menys elitistes i exclusius, fa que la conservació es democratitzi i, d'altra banda, permet el tractament d'un considerable gruix de fons, que la institució pública no podria assumir per una qüestió de limitació de recursos. En conseqüència, els fons

privats s'han anat revalorant i ja no es veuen com inferiors; els arxius públics i privats són complementaris, ja que conclouen la mateixa història.

4.4.2.1 ELS FONTS PERSONALS D'ESCRITORS I ARXIUS LITERARIS

En bona part es pot dir que la teoria literària, juntament amb altres disciplines relacionades amb la literatura, han potenciat l'arxiu literari i més tard els fons personals. Com hem vist anteriorment, la singularitat dels fons personals ha fet que darrerament se n'hagi modificat la percepció. «Aquest interès va néixer amb el redescobriments dels arxius literaris, que oferien, d'una banda, mitjançant l'estudi dels diferents esborranys i els originals de les seves obres, la possibilitat de reconstruir el procés creatiu», explica Fernández Trabal (2009, p.21).

Des d'una perspectiva estrictament arxivística el concepte d'arxiu literari i fons d'escriptor pot generar controvèrsia. L'arxiu literari fa referència a aquella documentació relacionada amb la creació. Principalment, serien esborranys, originals i correccions, que serveixen per a estudiar la trajectòria creativa. Així mateix, la correspondència, emesa entre el cercle social literari, també en formaria part, ja que actualment és reconeguda com un gènere literari. La valorització d'esborranys, originals i correspondència ha permès l'estudi i aprofundiment dels processos creatius dels escriptors. L'arxiu literari pot arribar a considerar-se una font primària per als investigadors i estudiosos, i ser una peça principal per a la precedent direcció cap on s'encamina el llegat d'un escriptor (González Rueda, 2018; Rubio, 2013; Andreu et al., 2003).

No obstant això, el fons d'escriptors i els arxius literaris sovint presenten confusions. Cal remarcar que ambdós conceptes no s'han d'equiparar. L'arxiu literari pot ser una part del fons personal, però mai al revés (Rubio, 2013).

Encara que el fons personal és més ampli i rellevant per comprendre l'autor en la seva totalitat, l'arxiu literari ens apropa a la seva obra malgrat de vegades el fons d'escriptor i l'arxiu literari estan ubicats a centres separats. L'arxiu literari ens pot aportar una visió parcial:

A literary archive should not be viewed as a full and unadulterated view into the mind of the author. The act of assembling the archive, choosing what exactly is put into the archive, creates only a fractured, often stage-directed, image of authors and their work (Foster, 2014).

La destinació que ha de tenir el fons personal es debat —com ja hem esmentat amb anterioritat— entre biblioteca i arxiu. Sovint hi ha biblioteques que actuen com a centres d'arxiu, «acumulando en sus depósitos archivos literarios debido a una tradición universalmente aceptada que ha hecho de esto un proceso natural» (Rubio, 2013, p.19), amb el perill que aquests siguin tractats sota uns criteris de biblioteconomia i no puguin ser tractats sota unes normatives pròpies de l'arxivística de forma adequada.

Una tradició ben arrelada a la societat catalana, fins al punt de generar propostes com la dels arxius d'autor o fons personals «temàtics», que es basen en la recopilació i conservació de documentació relacionada amb figures concretes o àrees específiques d'interès. No obstant això, aquestes pràctiques són contràries a la pràctica arxivística establerta, ja que tendeixen a reduir a l'individu a un sol aspecte de la seva vida, limitant així la comprensió global de la seva obra i impacte, explica Rubio (2013).

La problemàtica, en el cas de Catalunya, és fruit dels factors històrics i polítics:

La brevetat del període republicà i l'exili de molta gent dedicada a la cultura van impedir que es creessin [...] llocs de memòria per als nostres escriptors. Fou un desenvolupar difícil, i fins a les darreres dècades del segle XX no comencen a néixer centres patrimonials amb una clara voluntat de preservar el patrimoni literari català. (Torrens, 2007, p. 597 citat per Munmany, 2016, p.160).

Rubio (2013) assenyala el conflicte institucional entre la Biblioteca Nacional de Catalunya (BNC) i l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC). Només fa quaranta-quatre anys que Catalunya compta amb un arxiu nacional propi, arran de la democràcia. Per aquest motiu la BNC, fundada el 1980 a partir de l'Institut d'Estudis Catalans (1907), va assumir el paper d'arxiu nacional durant els anys previs a la creació de l'ANC. Aquesta situació denota la falta d'una institució específica dedicada a la preservació documental i la història oficial de Catalunya fins a la creació de l'ANC. La BNC, per tant, ha hagut de cobrir

aquest buit, acumulant i conservant una gran quantitat de documents i fons rellevants. A més, el conflicte institucional ha aparegut en alguns casos importants i mediàtics d'ingressos de fons personals (sovint per compra). A través de la seva funció com a arxiu, acull també l'obra editada dels productors d'aquests fons, reforçant el seu paper la preservació i estudi de la cultura i història catalana.

La Biblioteca Nacional de Catalunya exerceix una funció essencial en la gestió dels fons personals d'autors i editorials, facilitant-ne l'accés a materials clau per a la recerca i la creació literària. Com es detalla a l'article de l'Ara (2015), ja fa nou anys que la Biblioteca de Catalunya va desenvolupar el portal digital *Patrimoni d'Editors i Editats de Catalunya*,⁸ amb la intenció d'informar on es conserven els diversos fons i arxius. En paraules de la directora de la Biblioteca de Catalunya, Eugènia Serra, el portal «no és només de fons de la Biblioteca de Catalunya, sinó que vol posar el focus en el món editorial de Catalunya i ajudar a localitzar els fons dels editors on es trobin com els fons dels editats». Així doncs, el portal aplega un contingut ric i divers dels fons conservats a la BC, l'ANC i d'altres institucions, adaptant-se als nous requisits tecnològics i afavorint així a la preservació del patrimoni literari i cultural en una era digital.

⁸ <https://www.bnc.cat/Editors-i-Editats-de-Catalunya>

5. CAS D'ESTUDI: CENTRES D'ESPais ESCRITS I CENTRES DE CUSTÒDIA DELS FONDS

Després de l'execució del marc teòric, ara ens endinsem en la part pràctica del treball. El cas d'estudi s'emmarca en el model d'*Espais Escrits*, la Xarxa del Patrimoni Literari Català. És escollit en tant que veiem la iniciativa com una bona pràctica que promou i divulga el patrimoni literari català i dona veu i valor als petits i heterogenis equipaments patrimonials. Sense ser una entitat pública ni institucional, s'ha guanyat un prestigi en l'àmbit de la «patrimonialització literària», que està obrint noves trajectòries. L'associació fa una tasca cabdal a l'hora d'articular els projectes de custòdia, recerca i difusió del llegat dels grans escriptors de la literatura catalana; sent una eina útil que enforteix els vincles entre els diversos centres literaris i conceptualitza el terme de «patrimoni literari», així com reivindica la seva professionalització, amb la intenció de situar-lo en un mateix nivell de consideració que altres patrimonis com l'artístic o l'arquitectònic.

La funció principal d'*Espais Escrits* consisteix a articular projectes de difusió i de recerca del llegat tangible i intangible, i no tant en la conservació i preservació del patrimoni literari. Creiem, però, que la valorització del patrimoni literari sols té sentit en la seva totalitat. El valor del patrimoni literari documental necessita anar en paral·lel amb els projectes i les activitats de difusió i divulgació. Per això cal obrir vies de comunicació entre tots els agents implicats, és a dir, entre els centres literaris i els centres de custòdia dels fons —gestionats per professionals de la documentació i l'arxivística—.

La **primera part** de l'anàlisi té com a objectiu explorar el model d'*Espais Escrits*, presentant l'origen històric de l'associació, la seva missió i la seva organització. També s'aprofundeix en els centres que en formen part, examinant-ne les tipologies i, amb més detall, els continguts específics dels centres vinculats a les autores d'*Espais Escrits*.

Per dur a terme aquesta part, s'ha elaborat un primer formulari, que s'ha enviat als centres, i es contacta amb ells per obtenir informació detallada si escau. Un cop reunides les dades, tot i la bona tasca desenvolupada pels centres d'*Espais Escrits*, es detecta un punt feble des de la nostra perspectiva: la dissociació entre alguns dels centres d'*Espais*

Escrits —encarregats de la difusió i promoció de la memòria de les autores catalanes— i els centres responsables de la custòdia dels seus fons. Per tant, en aquells casos en què la custòdia i la difusió no coincideixen, s'investiga la localització dels fons.

En la **segona part** de l'anàlisi, mitjançant un segon formulari, es contacta directament amb els centres patrimonials responsables de la custòdia dels fons de les autores. L'objectiu és conèixer en un primer àmbit el tractament arxivístic i en un segon àmbit les actuacions de difusió i divulgació dels fons. Finalment, s'analitzen les relacions i els vincles establerts entre els centres literaris d'*Espais Escrits* i els centres patrimonials de custòdia, posant especial èmfasi en les activitats de col·laboració que es duen a terme entre ambdues institucions en relació amb la gestió i la preservació dels fons.

PART 1

5.1 ESPAIS ESCRITS, LA XARXA DEL PATRIMONI LITERARI CATALÀ

Espais Escrits, la Xarxa del Patrimoni Literari Català, es tracta d'una associació privada sense ànim de lucre que agrupa les institucions que vetllen i promouen la lectura i els estudis dels escriptors patrimonials de la literatura catalana. Va ser constituïda el 2005, però els seus orígens comencen als anys noranta en el marc de l'ACAMFE, les trobades de l'Associació de Fundacions i Cases d'Escriptors Espanyols. Allà un grup de Cases catalanes s'adonaren de la poca presència d'escriptors catalans en els circuits de la literatura catalana, la qual cosa repercutia en el llegat lingüístic i literari.

És aleshores que plantejaren a la Institució de l'Institut de les Lletres Catalanes (ILC) la necessitat de crear una eina per posar en relació els diferents centres del patrimoni literari. El 23 d'abril del 2002, es presentà el Directori de Cases, Museu i Arxius d'escriptors en llengua catalana. Era el primer pas per localitzar els arxius d'escriptors, ubicar-los geogràficament, i tenir dades de contacte amb el desig d'introduir catàlegs de fons, rutes literàries, activitats, etc. No obstant això, amb el temps, no tots els arxius d'escriptors que es varen plantejar des d'un inici van entrar a formar part de la xarxa. La xarxa tan sols recull la informació dels associats. Hi trobem les rutes literàries, les activitats, el Mapa Literari, però majoritàriament ni la localització dels arxius ni els catàleg dels fons

apareixen al web. El 2003 es constituí legalment i el 2005 naixia *Espais Escrits* amb l'objectiu principal d'articular els projectes de custòdia, recerca i difusió del llegat tangible i intangible dels escriptors patrimonials de la literatura catalana a través de les institucions. També té altres intencions com la funció democratitzadora i integradora de la literatura, posant-la a l'abast de la societat.

Espais Escrits compta amb uns Estatuts,⁹ una Junta directiva —formada per 8 membres, que es reuneix cada dos mesos—, amb un president d'Honor —actualment, Joan Francisc Mira—, i la directora del projecte d'*Espais Escrits*, Mireia Munmany Muntal. L'entitat està integrada per 109 associats, de 80 institucions diferents, distribuïdes arreu del territori de parla catalana, els quals a través d'una assemblea anual, decideixen l'adhesió de nous centres, la renovació de la junta, l'aprovació de les activitats, el pla de treball i el pressupost anual. Té una seu ubicada al Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), on es troba sovint la secretaria tècnica.

Si ens fixem en els seus Estatuts, veiem que l'objectiu principal suposa promoure i divulgar el patrimoni literari tot articulant vincles entre els diversos centres i les persones vinculades amb el llegat dels escriptors que han anat configurant la cultura catalana fins aleshores. Per a la nostra investigació voldríem centrar-nos en dos dels fins de l'associació que considerem rellevants:

4. Censar els elements que constitueixen tot aquest patrimoni material i immaterial per tal de poder-lo preservar eficaçment.

5. Vetllar per les condicions de conservació i consulta dels fons documentals, bibliogràfics i simbòlics dels escriptors en espais públics o privats i afavorir la seva integració a l'associació.

Certament, ens apareix el dubte de com es pretén de «censar» i «vetllar per les condicions de conservació i consulta dels fons documentals i bibliogràfics» si no hi ha un vincle amb el centre de custòdia. Justament establint un vincle i tenint major relació i cooperació

⁹ Els estatuts de l'associació van ser aprovats el dia 29 d'abril de l'any 2005. Es poden consultar en PDF a <https://www.espaisescrits.cat/docs/altres/estatuts.pdf>

amb els centres de custòdia podem arribar a millorar aquestes intencions i a contribuir per a la preservació i difusió del patrimoni literari català femení.

5.2 CENTRES LITERARIS: TIPOLOGIES

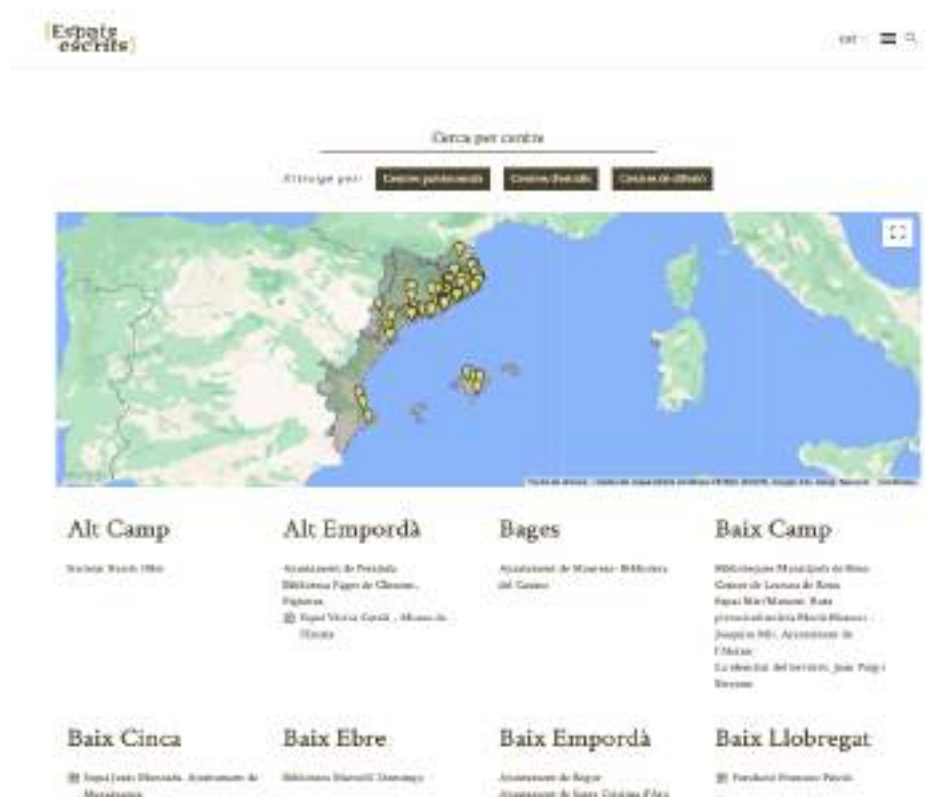
El treball col·lectiu i en xarxa que proposa *Espais Escrits* permet donar més credibilitat als equipaments patrimonials heterogenis i debatre les problemàtiques comunes. Segons els criteris de l'associació, la seva diversitat fa dividir els centres en tres tipologies en funció del seu rol i la dedicació:

- **Centres patrimonials:** centres d'interpretació del Patrimoni Literari Català, dedicats a un autor, que conserven un llegat tangible i/o intangible. Vetllen per la memòria literària d'un autor/a. Fent-la accessible a la societat. Ofereixen un espai obert al públic on es pot visitar el llegat de l'autor en un horari establert. Pot ser gestionat per una fundació, o per una associació, una família, o una administració pública, etc. Però sempre amb l'objectiu d'interpretar i difondre el patrimoni literari per al públic en general. El centre pot ser una casa museu, una biblioteca, un arxiu, etc.
- **Centres d'estudi:** centres que estudien o custodien el llegat literari dedicat a un o més autors. Amb l'objectiu principal d'estudiar el patrimoni literari i exercitar el seu treball intel·lectual. Són institucions acadèmiques dedicades a la recerca. A partir de la investigació del llegat tangible i intangible en fan una relectura interessant-se en el treball intel·lectual que gira al voltant de les obres. El seu àmbit de treball i difusió és l'acadèmic. Poden actuar com a institució o acadèmia i sovint són els experts en la capacitat de generar discurs i elaborar tesis, articles, publicacions, etc. També són organitzadors de congressos, cursos literaris, etc. Ocupen una posició de poder privilegiada en el sistema del patrimoni literari. Això no obstant, de vegades la difusió d'aquest coneixement no arriba a la societat.
- **Centres de difusió:** originàriament anomenat activitats de difusió. Actualment, centres de difusió amb el seu eix principal de difondre el patrimoni literari sense la necessitat de tenir un centre o lloc literari amb horari establert, però les seves propostes de difusió necessiten estar avalades per un centre d'Estudi o d'Interpretació,

per aportar cert rigor. Són les rutes literàries i els itineraris literaris —les propostes d'èxit— que posen atenció local i donen un valor cultural el municipi, sovint liderades per biblioteques o ajuntaments.

A la seva web trobem el llistat de centres que formen part de la xarxa d'*Espais Escrits*. Organitzats per comarques dels Països Catalans, se'n pot fer un filtratge per les tres tipologies (vegeu figura 2).

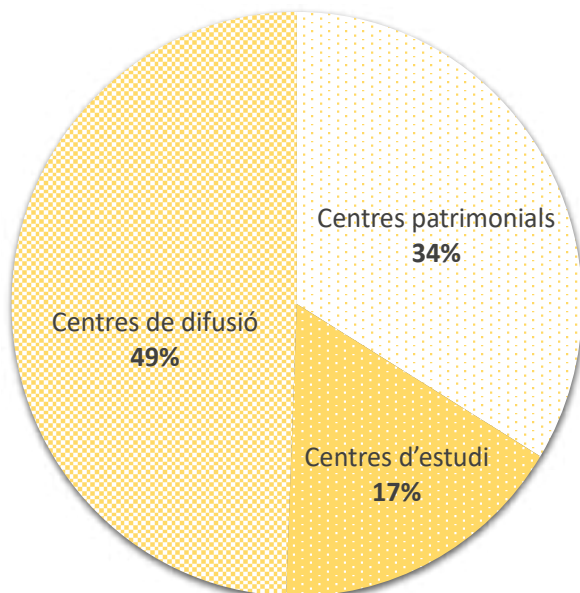
Figura 2. Lloc web dedicat als centres d'*Espais Escrits*.

Font: <https://www.espaisescrits.cat/ca/qui-som/centres> [Última consulta: 20 de maig de 2024].

A fi d'identificar els tipus de centres que conformen *Espais Escrits*, es fa una primera cerca a la web on consten tots ells, actualitzats i distribuïts. En l'actualitat trobem prop d'una vuitantena de centres que vetllen, cadascú des de la professionalitat i la coneixença específica. A continuació es presenten els resultats en percentatge de les tres tipologies, basant-nos en les dades presents de la web (vegeu figura 3).

Figura 3. Percentatge de tipologies de Centres d'*Espais Escrits*. Xarxa del Patrimoni Literari Català (2024)

Font: Web d'*Espais Escrits* (2024).

Com podem observar, els centres de difusió són els que predominen. Amb la condició que aquests, no sempre són centres literaris, sinó que trobem molts ajuntaments que ofereixen propostes culturals al municipi amb les rutes literàries turístiques. I que, per tant, sense desvalorar-les, són més atractives pel públic en general i resulten més fàcils de generar-se. En segon lloc, trobem els centres patrimonials en un 34 %. Veiem que dupliquen en nombre als centres d'estudi. Una causa pot ser l'augment que hi ha Catalunya de les cases museu i les fundacions. En tercer lloc, trobem els centres d'estudi en una presència del 17 %; aquests centres, sovint, són institucions importants, amb un pes i reconeixement dels autors que representen. La creació d'un nou centre d'aquest tipus és difícil, ja que requereix molt més suport i uns recursos econòmics i intel·lectuals.

L'adhesió de les entitats i institucions associades a la xarxa d'*Espais Escrits*, és viva i significativa en tant que darrere hi ha la voluntat de continuïtat i futur dels centres. La diversitat d'entitats aporta una gran riquesa, però al mateix temps crea la necessitat de relacionar-se entre elles, d'establir un diàleg entre els diferents centres i trobar confluències.

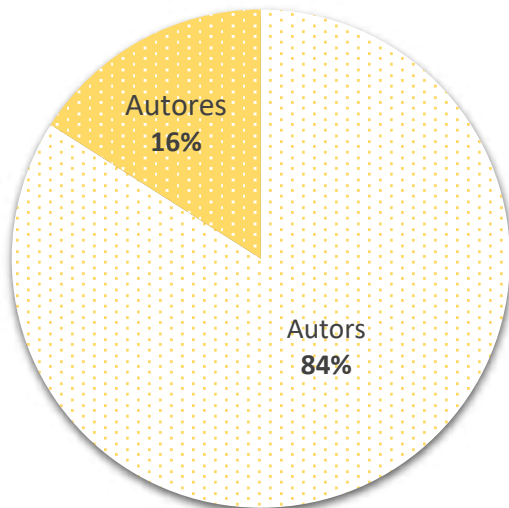
A través dels centres que vetllen per la memòria d'un clàssic català es creen diversos projectes com la dinamització de clubs de lectura a les biblioteques públiques, la mostra de rutes literàries, la cerca i investigació sobre patrimoni literari a través de jornades i seminaris i publicacions, les exposicions itinerants, els viatges literaris, a més d'una àmplia oferta educativa. Val la pena destacar un dels projectes que *Espais Escrits* té entre mans a l'hora de fer redescobrir al públic la literatura i els seus territoris. Es tracta del Mapa Literari Català. Un repositori de la literatura catalana a internet que plasma una representació equitativa dels centres literaris associats. El mapa cartografia els espais, rutes i centres, és a dir, uneix literatura i territori geolocalitzant la literatura dels nostres autors i autores arreu del món.

5.3 CENTRES LITERARIS D'ESPAIS ESCRITS DE LES AUTORES

D'entrada, és rellevant assenyalar que *Espais Escrits* té cura dels escriptors patrimonials de la literatura catalana. Per «escriptor patrimonial» entenem un «escriptor clàssic», no viu, de nacionalitat catalana, qui té una obra considerada i publicada en català, o bé és un escriptor reduït en l'àmbit local, amb un aval acadèmic (Anglès et al., 2024). Recordem que en el nostre cas ens centrem en les autores patrimonials d'*Espais Escrits*, nascudes entre l'any 1869 i el 1962.

En aquest moment, el llistat de noms que formen part d'*Espais Escrits* consta de 119 autors. Però si ens ho mirem des d'una perspectiva femenina, observem que el llistat inclou el nom de molt poques dones que tinguin un centre literari al darrere que gestioni i difongui la seva memòria. Concretament dels 119, només 19 són noms de dones (vegeu figura 4).

Figura 4. Percentatge d'autores i autors d'*Espais Escrits* (2024).

Font: Web d'*Espais Escrits*.

Actualment, els dinou noms de les autores —escriptores patrimonials— que formen part d'*Espais Escrits* són: *Montserrat Abelló* (Tarragona – Barcelona, 1918–2014); *Caterina Albert* (Victor Català) (*L'Escala*, 1869–1966); *Maria Àngels Anglada* (Vic – Figueres, 1930–1999); *Lola Anglada i Sarriera* (Barcelona – Tiana, 1892–1984); *Sor Eulàlia Anzizu i Vila* (Barcelona, 1868–1916); *Clementina Arderiu* (Barcelona, 1889–1976); *Aurora Bertrana* (Girona – Berga, 1892–1974); *Maria Aurèlia Capmany* (Barcelona, 1918–1991); *Anna Dodas i Noguer* (Folgueroles – Briçac, 1962–1986); *Carme Guasch* (Figueres, 1928–1998); *Maria-Mercè Marçal* (Ivars d'Urgell – Barcelona, 1952–1998); *Teresa Pàmies* (Balaguer – Granada, 1919–2012); *Maria Perpinyà* (Verges – Banyoles, 1901–1994); *Joana Raspall* (Barcelona – Sant Feliu de Llobregat, 1913–2013); *Mercè Rodoreda* (Barcelona – Girona, 1908–1983); *Montserrat Roig* (Barcelona, 1946–1991); *Maria Antònia Salvà* (Palma, 1869–1958); *Carmelina Sánchez-Cutillas* (Madrid – València, 1921–2009); *Montserrat Vayreda* (Lladó – Figueres, 1924–2006).

Tot i això, si consideréssim també els noms que apareixen al Mapa Literari Català, aleshores inclouríem el de Maria Ibars Ibars i Rosa Leveroni; la seva aparició al Mapa es deu al fet que en algun moment havien estat sòcies o perquè s'ha establert un conveni puntual. Però com que cap de totes dues formen part d'*Espais Escrits*, en aquest cas, els dos noms no els tindrem en compte per a l'anàlisi.

Inicialment, es contacta amb tots els centres associats de les dinou autores. El primer pas és elaborar una llista¹⁰ de contactes per fer-los arribar el primer formulari¹¹ per a la recollida d'informació.

Malgrat que la idea era recollir informació dels dinou centres, hem hagut d'acotar basant-nos en els centres dels quals hem pogut obtenir una resposta. Hem exclòs el nom de *Sor Eulària Anzizu i Vila* i *Maria Perpinyà*. El llistat definitiu és el següent:

- **MONTSERRAT ABELLÓ** *Institut Antoni de Martí i Franquès (Tarragona)*
- **CATERINA ALBERT (VÍCTOR CATALÀ)** *Museu de l'Escala-Espai Víctor Català*
- **MARIA ÀNGELS ANGLADA** *Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent. Universitat de Girona*
- **LOLA ANGLADA I SARRIERA** *Museu Romàntic Can Llopis. Consorci del Patrimoni de Sitges*
- **CLEMENTINA ARDERIU** *Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català*
- **AURORA BERTRANA** *Biblioteca de la Universitat de Girona / Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent de la Universitat de Girona*
- **MARIA AURÈLIA CAPMANY** *Espai Betúlia. Centre de la Paraula i les Lletres (Badalona)*
- **ANNA DODAS I NOGUER** *Associació Anna Dodas i Noguer (Folgueroles)*
- **CARME GUASCH** *Espai Betúlia. Centre de la Paraula i les Lletres (Badalona)*
- **MARIA-MERCÈ MARÇAL** *Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català*
- **TERESA PÀMIES** *Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català*
- **JOANA RASPALL** *Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català*
- **MERCÈ RODOREDA** *Fundació Mercè Rodoreda. Institut d'Estudis Catalans + Ajuntament de Santa Cristina d'Aro*
- **MONTSERRAT ROIG** *Arxiu Nacional de Catalunya*
- **MARIA ANTÒNIA SALVÀ** *Fundació Mallorca Literària*
- **CARMELINA SÁNCHEZ-CUTILLAS** *Aula didàctica del Centre d'Interpretació i Cultura contemporània Carmelina Sánchez-Cutillas*
- **MONTSERRAT VAYREDA** *Biblioteca Fages de Climent (Figueres)*

¹⁰ Vegeu l'annex número 3.

¹¹ Vegeu el primer formulari en format fitxa a l'annex número 4.

D'aquest llistat, obtenim el nom de disset autores, junt amb els seus centres literaris associats a *Espais Escrits*. Alguns dels centres es repeteixen, ja que s'encarreguen al mateix temps de la difusió del llegat de més d'una autora. En concret són l'Espai Betúlia. Centre de la Paraula i les Lletres (2); la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent de la Universitat de Girona (2); *Espais Escrits*. Xarxa del Patrimoni Literari Català (4). Així com el nom de Mercè Rodoreda que obtenim la informació de dos centres associats (Ajuntament de Santa Cristina d'Aro i la seva Fundació) que vetllen per a la mateixa autora.

PART 2

5.4 CENTRES PATRIMONIALS DE CUSTÒDIA: TRACTAMENT I ACTUACIONS DE PROMOCIÓ DELS FONNS PERSONALS

En aquesta segona part de l'anàlisi, es vol comprendre els mecanismes que els centres patrimonials de custòdia utilitzen per a la conservació i tractament dels fons d'autores presents a *Espais Escrits*. Com també, les actuacions que duen a terme per a difondre'ls i posar-los a l'abast del públic. Així mateix, es revisen els conceptes i continguts de la salvaguarda i tractament, i de la difusió i la divulgació. Posteriorment, s'elabora un segon formulari per recollir informació del tractament arxivístic com de les actuacions de difusió i divulgació dels fons personals de les autores.

Si bé a la primera part de l'anàlisi s'aconseguia contactar amb els centres de 17 autores, de les 19 que formen part d'*Espais Escrits*, per a aquesta segona part, s'ha hagut de reduir en funció de les respostes obtingudes dels centres patrimonials de custòdia del fons.

A continuació presentem el llistat¹² de les autores i els seus centres associats a *Espais Escrits* (part 1 anàlisi) i els centres patrimonials de custòdia (part 2 anàlisi). En el llistat veurem de color **verd** tots els centres de custòdia que han respost el segon formulari, que en són 10.

¹² Al llarg del treball, utilitzarem, sempre que sigui possible, el [número] del quadre de la pàgina 51 en claudàtor.

		PART 1 ANÀLISI	PART 2 ANÀLISI
NÚM.	AUTORES	CENTRE D'ESPAIS ESCRITS	CENTRE PATRIMONIALS DE CUSTÒDIA
[1]	MONTSERAT ABELLÓ	Institut Antoni de Martí i Franquès (Tarragona)	Biblioteca de Catalunya
[2]	CATERINA ALBERT (VÍCTOR CATALÀ)	Alfolí de la Sal - Museu de l'Escala (inclou l'Espai Víctor Català)	Alfolí de la Sal - Museu de l'Escala (inclou l'Espai Víctor Català) + Arxiu Històric de l'Escala (AHE).
[3]	MARIA ÀNGELS ANGLADA	Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent. Universitat de Girona	Biblioteca Fages de Climent (Figueres)
[4]	LOLA ANGLADA I SARRIERA	Museu Romàntic Can Llopis. Consorci del Patrimoni de Sitges	Biblioteca de Catalunya
[5]	CLEMENTINA ARDERIU	Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català	Arxiu Nacional de Catalunya
[6]	AURORA BERTRANA	Biblioteca de la Universitat de Girona / Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent de la Universitat de Girona	Biblioteca Universitat de Girona
[7]	MARIA AURÈLIA CAPMANY	Espai Betúlia. Centre de la Paraula i les Lletres (Badalona)	Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, CRAI campus Catalunya
[8]	ANNA DODAS I NOGUER	Associació Anna Dodas i Noguier (Folgueroles)	Associació Anna Dodas i Noguier (Folgueroles)
[9]	CARME GUASCH	Espai Betúlia. Centre de la Paraula i les Lletres (Badalona)	Biblioteca Fages de Climent (Figueres) Filla Sílvia Soler
[10]	MARIA-MERCÈ MARÇAL	Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català	Biblioteca de Catalunya
[11]	TERESA PÀMIES	Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català	Fill Sergi Pàmies

[12]	JOANA RASPALL	Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català	Arxiu Comarcal del Baix Llobregat
[13]	MERCÈ RODOREDA	Fundació Mercè Rodoreda. Institut d'Estudis Catalans + Ajuntament de Santa Cristina d'Aro	Fundació Mercè Rodoreda
[14]	MONTSERRAT ROIG	Arxiu Nacional de Catalunya	Arxiu Nacional de Catalunya
[15]	MARIA ANTÒNIA SALVÀ	Fundació Mallorca Literària	Biblioteca Lluís Alemany (Mallorca)
[16]	CARMELINA SÁNCHEZ-CUTILLAS	Aula didàctica del Centre d'Interpretació i Cultura contemporània Carmelina Sánchez-Cutillas	Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu
[17]	MONTSERRAT VAYREDA	Biblioteca Fages de Climent (Figueres)	Biblioteca Fages de Climent (Figueres)

5.4.1 SALVAGUARDA I TRACTAMENT

Certament, en la identificació i la gestió documental del patrimoni literari intervenen diferents factors, literaris i no literaris de la mateixa manera que els valors estètics i ideològics. Com ja hem esmentat anteriorment, el següent treball parteix de la idea de Munmany (2016) que defensa i entén el patrimoni literari com a (poli)sistema — que dialoga amb altres sistemes oberts, dinàmics i heterogenis—.

Munmany, a la seva tesi, per tal de comprendre la valorització de patrimoni literari es va fixar en el procés de gestió amb la intenció de crear un mètode que permetés identificar aquells elements més influents que formen part de l'estructura del sistema, i que un cop establert va aplicar a tres autores: Caterina Albert (1869-1966), Maria Àngels Anglada (1913-1999) i Maria-Mercè Marçal (1952-1998).

Per executar-lo, Munmany (2016) va agafar l'esquema que Sullà al 2015 ja havia utilitzat per a establir les característiques del procés de canonització, al qual Munmany va afegir l'àmbit de la «salvaguarda», no esmentat per Sullà. El mètode consta d'uns

àmbits que considera decisius per tal de reconèixer el grau i el procés de gestió que existeix al voltant del patrimoni literari. Cap dels àmbits es pot explicar de forma aïllada, sinó que s'entén com a (poli)sistema, on cada un es relaciona amb els altres.

Figura 5. Esquema dels factors desenvolupat per la teoria (poli)sistèmica amb els seus «àmbits», desenvolupat per Munmany. Extret de «Gestió del Patrimoni literari català femení: Conceptualització i proposta d'anàlisi», de Munmany, 2016.

A l'esquema s'hi distingeixen els cinc àmbits: *vida i obra*, *recepció i reconeixement*, *institució i acadèmica*, *memòria i difusió social* i *la salvaguarda patrimonial*. Per a la nostra investigació ens interessa centrar-nos en l'àmbit de la «salvaguarda»; que ens servirà per a establir i elaborar les preguntes enfocades al tractament dels fons dels centres patrimonials de custòdia.

La «salvaguarda» disposa d'uns mecanismes per a seleccionar, conservar i posar a l'abast de la gent el patrimoni literari. Perquè els fons documental i l'obra de les autores es transmeti i esdevingui part de la memòria col·lectiva és imprescindible el seu bon tractament integral. Com diu Munmany (2016) d'antuvi, però, cal que l'obra ja sigui reconeguda i considerada de qualitat per a conservar-la. Així mateix, amb la revisió anterior, a partir dels continguts treballats al màster i d'altres recerques per al desenvolupament del treball, s'estableixen les qüestions prioritàries del primer àmbit del segon

formulari,¹³ enfocat al tractament del fons documental (producció material). Els camps prioritaris són:

- Localització del fons i qui el conserva.
- Si està fragmentat o íntegrat (en aquest cas ens referim a si el centre conserva «tot» el fons. És a dir, si és l'única institució que s'encarrega de conservar-lo i, per tant, el fons no queda fragmentat.) Tot i que, com sovint succeeix, és difícil de saber si es conserva realment «tot», ja que probablement sempre hi ha documentació dispersa o perduda.
- Estat de conservació del fons.
- Titularitat pública o privada.
- Tipus de fons: fons personal, fons literari, biblioteca personal, fons familiar, etc. (Establim una diferència entre fons personal i fons literari. El fons personal seria en relació amb tota la documentació generada al voltant de la seva vida (en la que també hi entren originals de les obres literàries (fins i tot alguns inèdits)), però com que de vegades l'«arxiu literari» (aquella documentació relacionada amb la creació) es troba separada, hem volgut fer-ne una distinció.
- Modalitat de l'ingrés del fons (dipòsit, comodat, donació, compra o altres)
- Digitalització del fons o alguna part i si és consultable.
- Condicions d'accés i ús (afavoreixen al coneixement i a la investigació).
- Descripció segueix les normes internacionals ISAD (G) i NODAC.
- Nivell de descripció: nivell documental simple o composta. (Difícilment es té tot el fons descrit a nivell d'unitat documental simple. Però, en els casos que veiem que la major part de la documentació és descrita en unitat simple, s'opta per aquesta opció).

5.4.2 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ

Els arxius són uns equipaments desconeguts per a la majoria de la població, poc atractius i sovint s'associen als professionals especialitzats i investigadors. Si bé és cert, la qüestió de com arribar a la població i captivar el seu interès és un tema recurrent.

¹³ Vegeu el segon formulari en format fitxa a l'annex número 5.

La difusió i divulgació són necessàries i essencials si tenim en compte que una de les principals raons per la qual existeixen els fons és, justament, permetre i facilitar la consulta i l'ús per a la recerca i la investigació, així com buscar estratègies de comunicació per donar-los a conèixer posar-los a l'abast del públic en general.

El segon àmbit del segon formulari s'enfoca en les actuacions de difusió i divulgació dels fons documentals. Es vol saber què es fa amb el fons. I què fan els centres de custòdia per a difondre'l. Tot seguit, caldria veure si hi ha diferències entre els dos conceptes que d'entrada semblen sinònims. Com bé explica Suquet (2020), segons la funció divulgativa dels arxius, la paraula difusió procedeix del camp de la física i fa referència a la propagació. En l'àmbit de la comunicació, la difusió és el nombre d'exemplars d'una publicació; la difusió és l'acció de comunicar a múltiples sectors de la ciutadania. Es tracta d'una actuació dinàmica i global. Divulgar etimològicament ve de «vulgus» que vol dir poble o multitud. Per tant, divulgar és fer arribar el coneixement a un gran nombre de persones, no especialitzades i amb perfils molt diferents dels investigadors. Per això, les accions i les activitats serien els recursos més adients en la divulgació. Malgrat que la matisació de cada terme sovint s'acaben utilitzant de forma similar.

L'arxiver i historiador Joan Boadas i Raset (1994), vint anys enrere analitzava les actuacions en matèria de difusió que els arxius catalans duien a terme. On reflexionava de la sovint poca reflexió prèvia, profunditat, originalitat i diversificació d'oferta a l'hora d'elaborar-les. Boadas dividia en cinc blocs diferencials les intervencions: publicació d'instruments de divulgació (inclou políptics i similars); publicacions periòdiques, cursos, jornades i conferències; exposicions; serveis educatius.

El 2001, però, Susanna Vela actualitza la llista d'activitats de divulgació partint de la creativitat i la tecnologia, valors des d'aleshores presents en la societat. Així apareixen noves iniciatives de tipus acadèmic i afins al lleure. Complementades a les *X Jornades d'arxivística de Catalunya* «Els arxivers com (ens) comuniquem?», l'any 2005, sent així, una llista exhaustiva, que s'utilitza encara al *Manual d'arxivística i gestió documental* (2009):

- Visites a l'arxiu o centre
- Cursos i jornades
- Cicles de conferències
- Concursos, es poden vincular a beques i publicacions
- Itineraris o trajectes amb observació
- Jocs de pistes, gimcanes o Escape Room
- Maquetació, reproducció a escala d'objectes i ambients
- Dramatitzacions i recreacions, també denominades simulacions històriques
- Fires i festivals tematitzats

L'anterior llista d'activitats ofereix oportunitats per a l'aprenentatge, la recerca i la divulgació, i poden estar interconnectades. És la font que s'utilitza per elaborar les preguntes per al segon formulari,¹⁴ relatives a les actuacions de difusió i divulgació dels arxius: les activitats.

L'altre apartat de les actuacions de difusió i divulgació, es refereix als productes de divulgació: publicacions i marxandatge.

Per elaborar els ítems d'aquesta part del segon formulari, ens basem també en el *Manual d'arxivística i gestió documental* (2009):

- Desplegables i fulls volants: díptics, tríptics i altres formats
- Instruments de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs
- Notes de premsa i articles en revistes locals o especialitzades
- Butlletins i revistes pròpies o en col·laboració
- Llibres d'història local, itineraris sobre qualsevol aspecte del patrimoni cultural relacionat amb la documentació, materials pedagògics o catàlegs d'exposicions
- Edicions facsímils de documents, àlbums fotogràfics
- Miscel·lànies i col·leccions comentades de textos i documents

Convé destacar que el *Manual d'arxivística i gestió documental* (2009), continua sent una referència dels arxiviers en actiu, però la majoria coincideixen que està desfasat i

¹⁴ Vegeu el segon formulari en format fitxa a l'annex número 5.

caldria alguna revisió i actualització. Les activitats necessiten més recursos en línia tant per a la seva realització (jocs, exposicions, etc.) com per a la difusió. Cal un equilibri entre activitats presencials i virtuals. Les edicions de les publicacions, a part d'en paper, han d'estar disponibles en línia. I en ambdós casos, activitats i productes seria bo campanyes coordinades interdisciplinàries i globals per difondre el patrimoni documental català i dels arxius, així com trobar col·laboradors específics (segons l'activitat) i patrocinadors, per desenvolupar nous projectes amb més recursos.

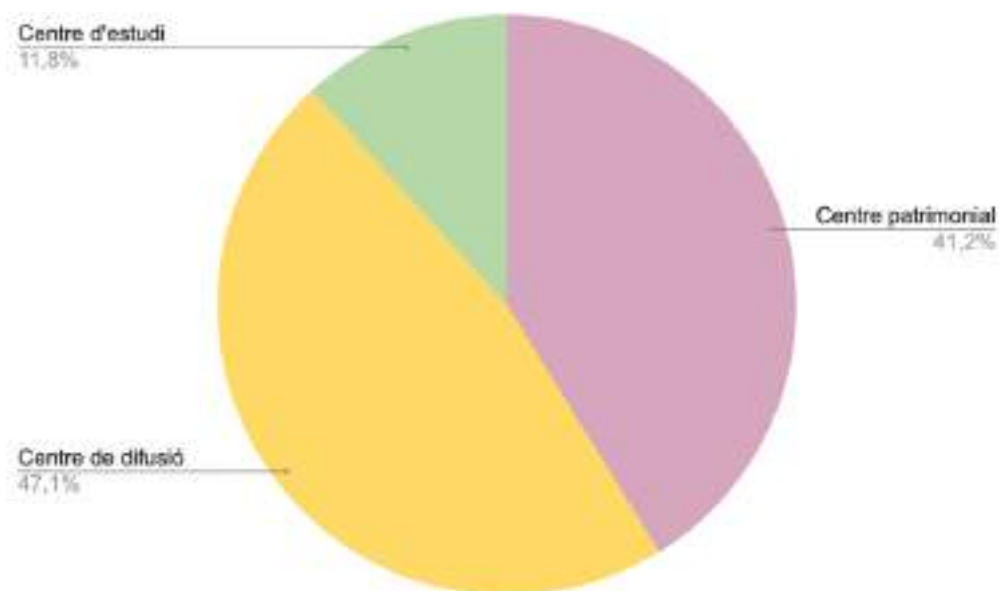
5.5 RECOLLIDA I ANÀLISI DELS RESULTATS

5.5.1 PART 1: Divuit centres d'*Espais Escrits*

A continuació es presenta l'anàlisi de la primera part, basada en els resultats obtinguts del primer formulari enviat als divuit centres, corresponents a les disset autores, membres de la xarxa d'*Espais Escrits*.

Si ens fixem en la figura 6, podem observar que de les tres tipologies de centres, els centres de difusió són majoria amb el 47,1 % (vuit centres), seguit pels centres patrimonials amb el 41,2 % (set centres) i finalment els centres d'estudi amb l'11,8 % (dos centres).

Figura 6. Percentatge de les tipologies de centres de les autores segons *Espais Escrits* (2024).

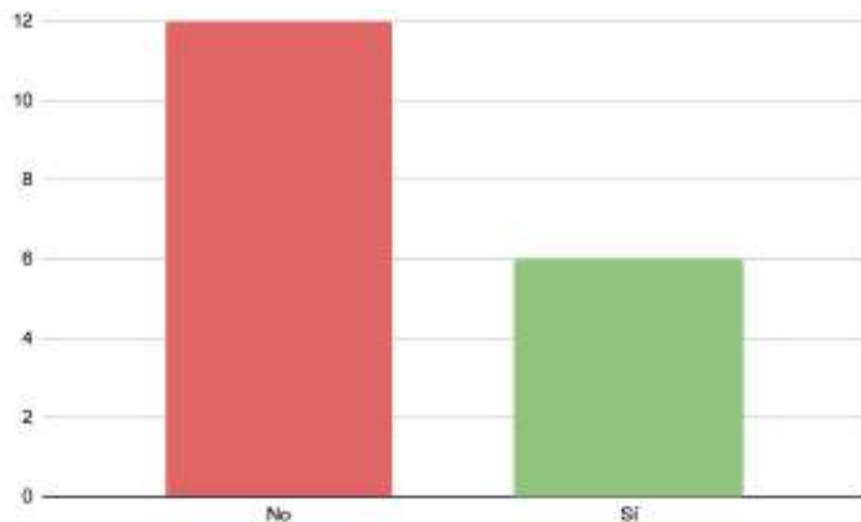

Font: Respostes del formulari 1.

Aquests resultats ens confirmem el que ja havíem comentat anteriorment (figura 3). Seguint la tipologia conceptualitzada d'*Espais Escrits*, els centres de difusió són els més abundants, ja que la difusió del llegat i la memòria dels escriptors i escriptores, sovint es desenvolupa a través d'activitats més amenes i atractives pel públic general, i no requereixen grans recursos ni drets de propietat intel·lectual, perquè en la majoria dels casos, la difusió parteix del llegat intangible.

A la pregunta si el centre conté el fons personal de l'autora o alguna una part, observem que només sis dels divuit centres salvaguarden el fons. La gran majoria no custodia el fons documental (vegeu figura 7), és a dir es dediquen exclusivament a difondre el llegat intangible i la memòria de l'autora. Així, trobem una dissociació entre els centres que difonen el llegat intangible i els que custodien els fons.

Figura 7. Centres d'*Espais Escrits* en relació a la custòdia del fons de l'autora (2024).

Font: Respostes del formulari 1.

Dels sis centres que sí que custodien els fons documentals, seguint la terminologia pròpia d'*Espais Escrits*, quatre són centres patrimonials: [9] Associació Anna Dodas i Noguera; [13] Fundació Mercè Rodoreda; [6] Biblioteca de la Universitat de Girona (Aurora Bertrana); [14] Arxiu Nacional de Catalunya (Montserrat Roig). Un es tracta d'un centre

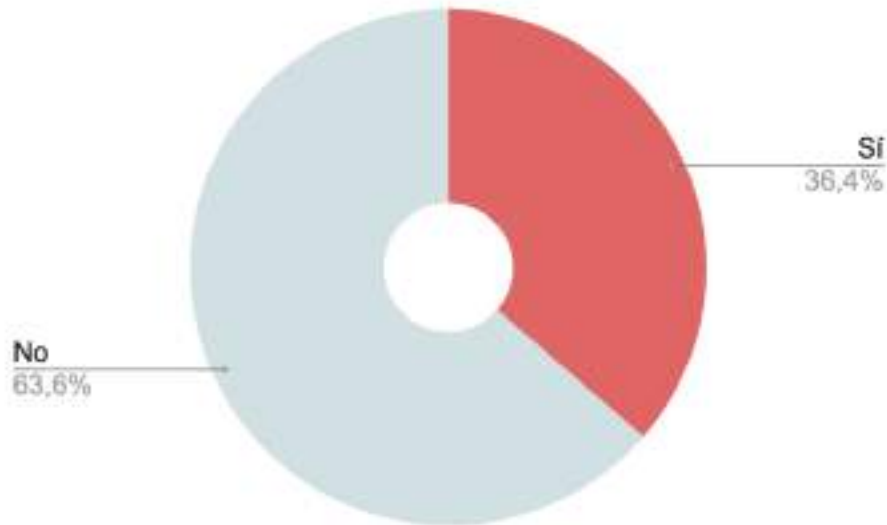
d'estudi: [17] Biblioteca Fages de Climent (Montserrat Vayreda i Trullol), i l'altre és un centre de difusió [2] Alfolí de la Sal - Museu de l'Escala (inclou l'Espai Víctor Català).

Observem també que tres d'aquests centres que custodien els fons són una fundació, una associació i un espai museístic dedicat. Dues entitats són privades i l'altra és propietat de l'Ajuntament de l'Escala. Tots tres especialitzats en l'autora en concret, que els permet dedicar amb exclusivitat temps i recursos a l'estudi i a la difusió del llegat tangible i intangible, malgrat que les condicions d'accés i ús dels fons siguin restringides. Trobem dos altres casos que són biblioteques, una pública, la Biblioteca Fages de Climent i l'altra una biblioteca universitària amb un Fons Especial, de la Biblioteca de la Universitat de Girona. Finalment, trobem un arxiu, l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Tot i que aquests tres centres públics tenen missions diferents, tots comparteixen l'objectiu de preservar i difondre el patrimoni documental. És essencial que les seves polítiques de captació i ingrés de fons privats siguin clares i transparents. En general, la normativa d'accés i consulta dels seus fons hauria de ser pública i visible en els diferents instruments de descripció, assegurant una consulta oberta, però amb filtres específics per a documents personals, que puguin afectar la intimitat, o per a materials subjectes a drets de propietat intel·lectual.

Dels dotze centres que no custodien el fons, la figura 8 ens mostra en percentatge quins estableixen un vincle.

Figura 8. Percentatge de centres que no custodien el fons però que estableixen un vincle amb els centres patrimonials de custòdia dels fons de les autores.

Font: Respostes del formulari 1.

Només el 36,4 % explica que en mantenen. És a dir quatre dels dotze centres *d’Espais Escrits* que no custodien el fons manté algun tipus de vincle.

Un objectiu principal d’aquest treball és analitzar el vincle que s’estableix entre els centres literaris *d’Espais Escrits* —els quals no es responsabilitzen de la custòdia— i els centres patrimonials de custòdia (arxius, biblioteques, centres de documentació) del seu fons.

És aleshores que volem aclarir sobre aquest vincle i veure’n el tipus de relació i les activitats que es duen a terme, i si n’hi ha alguna que es faci en comú. La pregunta en qüestió, com que era oberta, obté respostes diverses:

- [4] *El Museu Romàntic Can Llopis. Consorci del Patrimoni de Sitges* - Fons Lola Anglada (Biblioteca de Catalunya): explica que amb el projecte «Lola Anglada, escriptora», comissariat per Neus Real Mercadal, doctora en Filologia Catalana, qui, a més d’una important tasca d’investigació centrada, entre d’altres, en l’estudi de les 83 caixes del Fons Lola Anglada, dipositat a la Biblioteca de Catalunya, està conceptualitzant i articulant les diferents actuacions a desenvolupar en diferents fases en la futura reobertura del Museu Romàntic Can Llopis, actualment tancat per reformes.

- [13] *L'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro* – Fons Mercè Rodoreda (Fundació Mercè Rodoreda): explica que malgrat establir un vincle amb la Fundació Mercè Rodoreda, no duen a terme cap activitat conjunta amb el centre.
- [5] *El Centre d'Espais Escrits* - Fons Clementina Arderiu (Arxiu Nacional de Catalunya): vinculat a l'autora Clementina Arderiu, explica que el vincle que estableixen amb el centre de custòdia del fons és només perquè intenten que sigui el mateix centre de custòdia els que representin l'escriptora dins la Xarxa del Patrimoni Literari Català.
- [3] Mariàngela Vilallonga, directora de la *Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent* de la UdG – Fons Maria Àngels Anglada (Biblioteca Fages de Climent): és l'única que explica que fa diverses activitats durant l'any amb el centre de custòdia del fons, la Biblioteca Fages de Climent de Figueres.

A partir de les respostes obtingudes del primer formulari, podem considerar que la mostra és prou representativa, tenint en compte que de les dinou autores que es volia analitzar, s'ha pogut fer de disset autores. Malgrat que es tracten de respostes breus i poc desenvolupades, ens ha permès aconseguir l'objectiu de partida: saber els centres *d'Espais Escrits* que custodien els fons de les autores. Hem vist que només en són sis de la mostra dels divuit centres. La resta de centres tan sols difonen el llegat immaterial de les autores sense custodiar-ne el fons. La majoria d'aquests fons estan sota el paraigua d'institucions gestores del patrimoni literari (arxius, biblioteques, fundacions, etc.), com veurem en la segona part d'aquest treball. Tot i no custodiar el fons o no tenir vincle amb els centres, la gran majoria saben on està dipositat el fons de l'autora que difonen i la informació relacionada amb el seu tractament i gestió documental.

5.5.2 PART 2: Deu centres patrimonials de custòdia dels fons

A continuació es presenta l'anàlisi de la segona part, basada en els resultats del segon formulari. Aquest formulari consistia a contactar amb els centres patrimonials que custodien els fons de les autores, amb l'objectiu d'examinar les accions que es duen a terme en relació amb el tractament, la difusió i la divulgació d'aquests fons.

En el primer àmbit s'analitzen algunes de les intervencions del tractament arxivístic que ha rebut el fons personal de l'autora. En el segon àmbit, la varietat d'activitats culturals i educatives que es realitzen per part dels centres de custòdia per promoure i mantenir viu l'interès pel llegat de les escriptores, així com els productes de divulgació, que s'utilitzen per a promoure els fons.

Ens basarem, doncs, en les respostes obtingudes dels deu centres de custòdia que han respost el formulari 2. Les respostes s'han bolcat en un full d'Excel¹⁵ per facilitar-ne les dades.

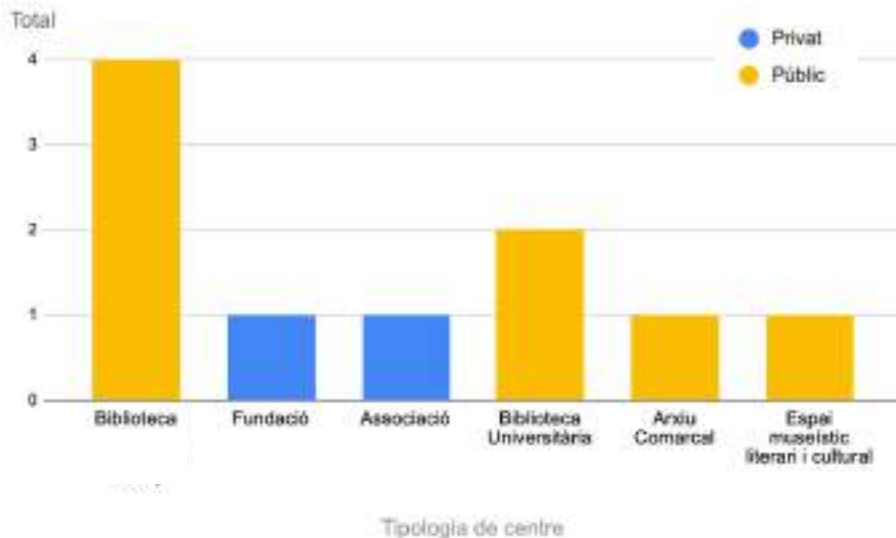
D'entrada, voldríem destacar que, si bé vuit dels deu fons porten per títol el nom de pila i cognoms, trobem dos casos en els quals el nom de l'autora es barreja. És el cas del fons Prudenci i Aurora Bertrana, en què l'autora comparteix nom amb el pare, també escriptor. En l'altre, un cas de matrimoni, el fons Llegat Vidal-Capmany, format per l'arxiu i el fons bibliogràfic de Jaume Vidal Alcover, escriptor també i parella de Maria Aurèlia Capmany. La presència dels noms masculins redueix la visibilitat dels noms de les autores. Una dada que s'ha posat també sobre la taula en alguns dels fòrums que han tractat la qüestió dels fons personals de dones i del moviment feminista.¹⁶

- ÀMBIT 1: tractament arxivístic

Figura 9. Tipologia de centres patrimonials de custòdia

¹⁵ Vegeu l'annex número 6.

¹⁶ Per exemple, es poden consultar la Jornada de Museus, gestió documental i arxiu: On són les dones als arxius dels museus?, organitzada pel Museu Marítim de Barcelona. Les jornades de la Fundación Olga Gallego, i la taula rodona «Los avances y desarrollos de la Archivística feminista», amb aportacions de María del Olmo Ibáñez, Núria Jornet Benito i Olimpia López Rodríguez. També és rellevant l'informe elaborat a Galícia, disponible a: https://consellodacultura.gal/mediateca/extras/CCG_2019_Informe-sobre-os-arquivos-publicos-en-Galicia-Unha-perspectiva-de-xenero.pdf

Font: Respostes del formulari 2.

La figura 9 revela que sis dels deu centres de custòdia analitzats són biblioteques. Entre aquestes, la columna dedicada a les biblioteques inclou la Biblioteca Fages de Climent de Figueres —que custodia dues autores— i es tracta d’una biblioteca pública; la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu, considerada una biblioteca nacional valenciana; la Biblioteca Lluís Alemany de Mallorca, una biblioteca especialitzada que ofereix fons especialitzat en temes balears. Aquestes tres biblioteques són punts de referència culturals als seus respectius territoris, contribuint significativament a la preservació del patrimoni literari i cultural, i al foment de la investigació i l’estudi en àmbits específics de la història i la cultura catalana.

En un segon lloc, trobem la Universitat de Girona i la Universitat Rovira i Virgili, de Tarragona. Ambdues, biblioteques universitàries, les quals conserven i faciliten l’accés de les col·leccions documentals relacionades amb la vida i l’obra d’importants escriptors i escriptores, especialment als investigadors, estudiants i altres persones interessades en l’estudi de la literatura i la història literària.

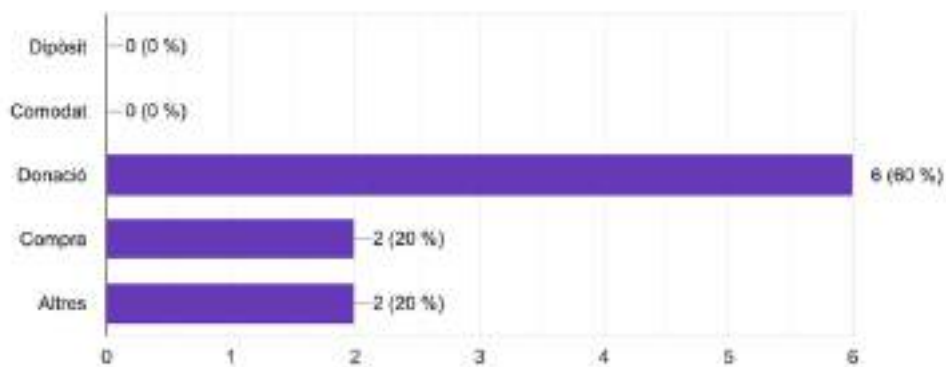
Les columnes restants de la figura 9 representen cada una un tipus únic de centre. Hi trobem un Arxiu comarcal, el del Baix Llobregat; un Espai Museístic, l’Alfolí de la Sal - Museu de l’Escala (que inclou l’Espai Víctor Català) juntament amb l’Arxiu Històric de l’Escala; una Fundació, la Fundació Mercè Rodoreda; i una Associació, l’Associació

Anna Dodas. Entre aquestes entitats, les dues últimes són de tipus privat, mentre que les altres vuit són públiques.

En conseqüència, veiem la diversitat de centres de custòdia, que exemplifiquen també la diversitat de centres que acullen els fons personals si més no en l'escenari català/espanyol: biblioteques i arxius de diferents tipologies (destacant possiblement les biblioteques nacionals i els arxius universitaris) i la presència d'associacions/fundacions vinculades als autors.

La figura 10 mostra les diferents modalitats d'ingrés dels fons documentals. Observem que sis dels centres reben el fons mitjançant donacions. Dels quatre centres restants, dos adquireixen els fons mitjançant compra, mentre que els altres dos utilitzen altres formes d'adquisició.

Figura 10. Formes d'ingrés i adquisicions dels fons

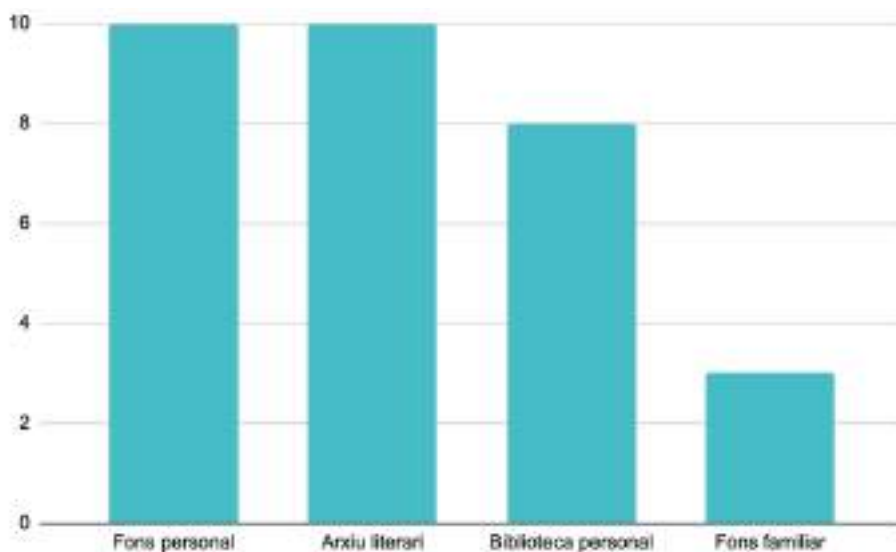

Font: Respostes del formulari 2.

Els quatre centres que han rebut els fons en forma de donació expliquen que les donacions es realitzen per raons diverses. No obstant això, els donants es beneficien de recursos adequats per a la preservació i emmagatzematge, així com de mesures de seguretat per protegir els fons. A més, es garanteix l'accés públic als documents per a la consulta i la investigació, contribuint així a la promoció de la cultura i el coneixement literari.

Per a saber sobre el tipus de continguts que acullen els fons, es va presentar una pregunta de resposta múltiple per tal de conèixer quins materials de continguts més comuns relacionats amb la vida i l'obra de les escriptores es troben als fons analitzats (vegeu figura 11). En la majoria dels casos, el fons personal, les correspondències, els manuscrits, les fotografies i altres materials de l'escriptora estan disponibles i gestionats com una col·lecció única i completa. A més, també conserven «l'arxiu literari», que inclou la documentació relacionada amb la seva creació, com ara manuscrits i obres publicades; per a aquest estudi, hem volgut fer una distinció específica per aquest tipus de documentació, atorgant-li un ítem propi.

Figura 11: Tipologies de continguts en fons

Font: Respostes del formulari 2.

Com ja hem vist en la part teòrica del treball, la definició d'«arxiu literari», segons el criteri exposat per Rubio (2013), és controvertida, ja que es refereix a la documentació personal d'un escriptor que permet reconstruir el seu procés creatiu, incloent-hi esborranys, originals o correspondència. En el seu treball, Rubio elabora una «Guia dels arxius literaris de Barcelona i l'àrea metropolitana», en la qual inclou una tipologia d'aquests arxius: ANC, BNC, arxius municipals i comarcals, així com biblioteques universitàries. Aquest plantejament és rellevant per al nostre treball, ja que permet aplicar la tipologia d'arxius literaris de Rubio als centres de custòdia d'*Espais Escrits*. Això

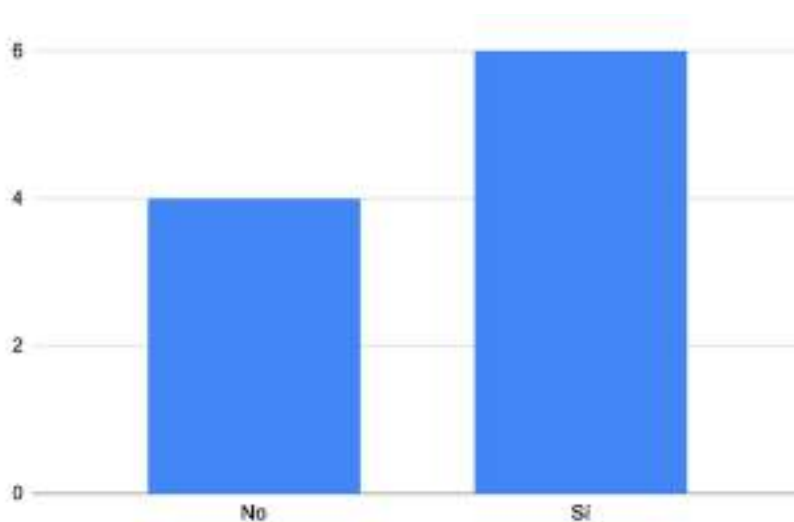
facilitaria establir criteris més adequats per a la preservació i gestió dels fons, millorant tant la conservació del patrimoni literari com l'accessibilitat per a la investigació i consulta pública.

Continuant amb l'anàlisi, dels deu centres estudiats, vuit contenen la biblioteca personal de l'autora, que inclouen les seves influències literàries, com llibres, revistes, publicacions i altres materials essencials per a la seva formació i obra. Aquests materials ofereixen una visió valuosa de les fonts que van inspirar i influir en les seves creacions. Això subratlla la importància de les biblioteques en els fons personals, especialment en els escriptors.

Cal destacar la importància d'aquests fons, que explica per què la literatura arxivística i especialment els estudis literaris fan sovint referència a l'«arxiu literari». Aquesta literatura subratlla el caràcter híbrid dels fons personals d'escriptors, a mig camí entre arxiu i biblioteca. El terme «paper», en la literatura anglosaxona, reflecteix també aquesta dualitat. No obstant això, els arxiviers insisteixen que el fons personal d'un escriptor s'ha de considerar com un tot, i no només com la part que es classifica com a «arxiu literari».

Finalment, tres centres també acullen fons familiars, fet que evidencia la dificultat, en alguns casos, de distingir entre fons personals i familiars, com es veu en el Llegat Vidal-Capmany, el fons Prudenci i Aurora Bertrana, i l'arxiu de Mercè Rodoreda.

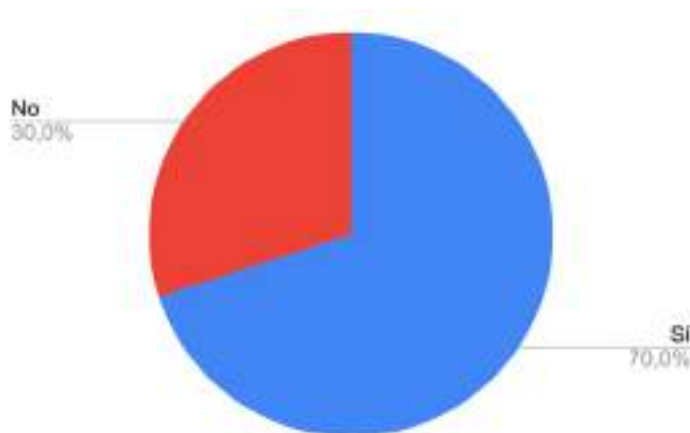
Figura 12: Digitalització dels fons: estat i accessibilitat

Font: Respostes del formulari 2.

Pel que fa a la digitalització del fons, la figura 12 mostra que sis centres van confirmar que ho han fet, mentre que quatre han indicat que no. Entre els sis que han respost afirmativament, tres expliquen que només és accessible l'inventari i alguns documents a través d'aquest, mentre que la major part del material no està disponible a causa dels drets d'autor. En qualsevol cas, si es volgués reproduir i difondre aquest material, es podria fer amb fins d'investigació. Encara que no es pugui aprofundir en qüestions jurídiques específiques, és important tenir en compte aquest aspecte. Es poden reproduir totes les obres que siguin de domini públic. La reproducció d'obres que no pertanyen al domini públic només són possible per a ús privat del sol·licitant i exclusivament per a fins de recerca, segons la legislació vigent de la Llei de Propietat Intel·lectual.

Figura 13: Ús de les Normes Internacionals de Descripció: ISAD (G) i NODAC

Font: Respostes del formulari 2.

Quan es va preguntar sobre l'aplicació de les normes internacionals ISAD (G) i NODAC per a la descripció, el 70 % dels centres indiquen que les utilitzen, mentre que el 30 % restant en segueix d'altres. Entre els centres que no utilitzen aquestes normes arxivístiques es troben la Biblioteca Lluís Alemany de Mallorca (Maria Antònia Salvà), la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu (Carmelina Sánchez-Cutillas i Martínez) i l'Associació Anna Dodas.

És important destacar que tant la Biblioteca Lluís Alemany com la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu són institucions bibliotecàries, i per tant podrien utilitzar estàndards bibliogràfics com el MARC21 per a la descripció dels seus fons; entrariem, doncs, en la

qüestió del tractament dels fons d'arxiu a les biblioteques.¹⁷ Per altra banda, l'Associació Anna Dodas és una entitat privada, que pot seguir un conjunt de directrius diferents.

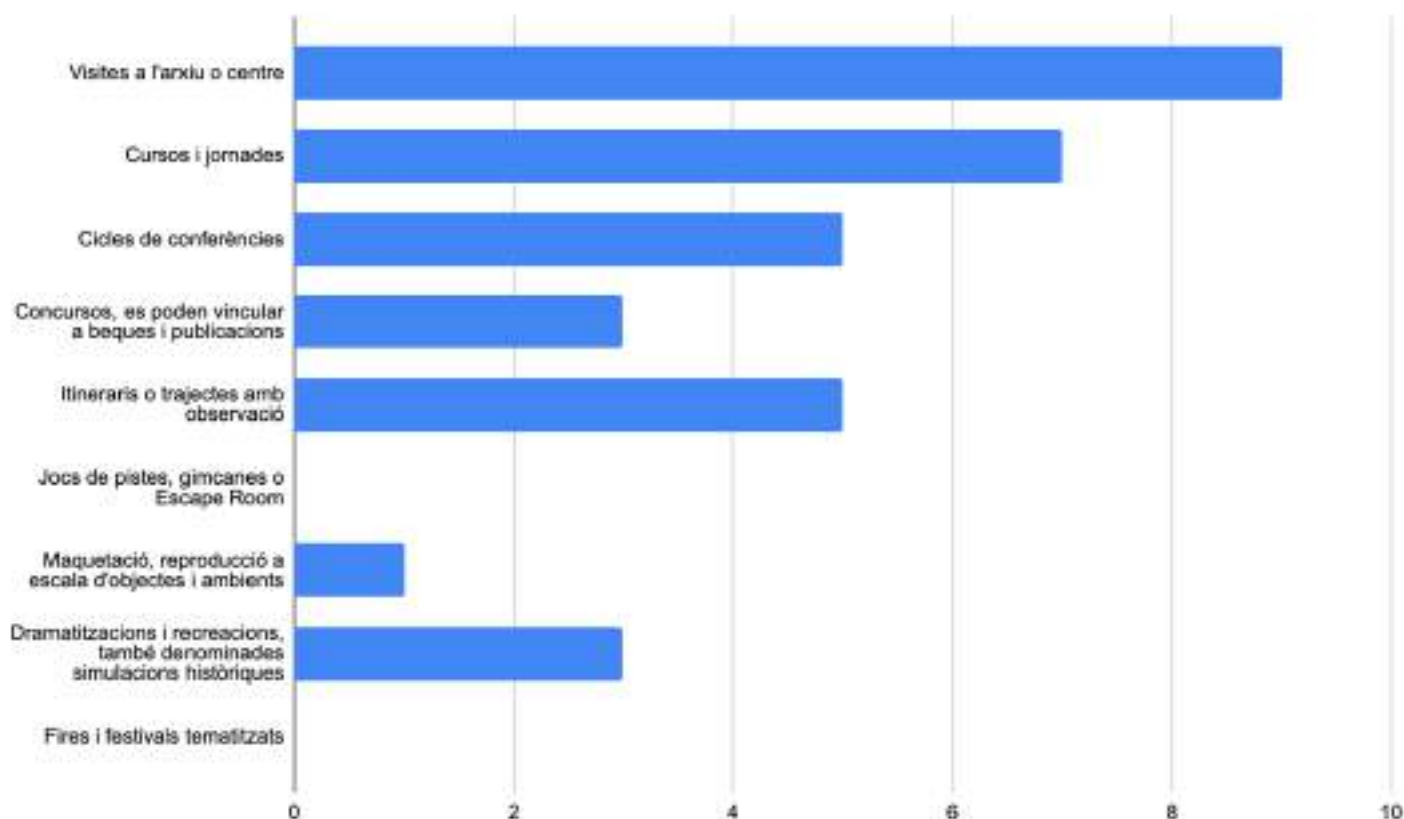
La Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu explica que el fons es tracta de manera bibliotecària: amb matèries angloamericanes i en català, en format MARC21 i està disponible al catàleg de la Biblioteca Lluís Alemany, amb una descripció molt acurada. Al capdavant, el MARC21 no substitueix les NODAC ni viceversa; són dos conjunts de normes diferents dissenyades per a finalitats específiques en àmbits diferents dins del camp de la gestió de la informació. Tot i que la ubicació d'un fons personal a una biblioteca, en lloc d'un arxiu, pot generar situacions controvertides.

- AMBIT 2: actuacions de difusió i divulgació

La primera part d'aquest àmbit, dedicada a les activitats de difusió, la figura 14 mostra en nombre les activitats realitzades pels centres.

¹⁷ L'article de Sònia Estivill tracta sobre la integració dels fons d'arxiu en biblioteques i l'adaptació d'estàndards com el MARC21, originalment dissenyat per a catàlegs bibliogràfics. Aquestes institucions bibliotecàries sovint han hagut de fer un «esforç d'adaptació» per gestionar fons d'arxiu, que no encaixen perfectament amb les estructures establertes per a llibres. Tot i que l'ús del MARC21 és comú, hi ha una tendència creixent a adoptar normes arxivístiques com ISAD(G), per garantir una descripció més adequada dels documents d'arxiu, augmentant així la seva accessibilitat i visibilitat. Disponible a: <https://bid.ub.edu/21/estiv2.htm>

Figura 14: Activitats de difusió realitzades pels centres

Font: Respostes del formulari 2.

Prenent com a referència les activitats relatives a la difusió que apareixen al *Manual d'arxivística i gestió documental* (2009), i a partir de les quals es va elaborar el formulari, el resultat dels deu centres revelen una diversitat d'activitats. Destaquen unes activitats més comunes implementades pels centres, així com les opcions menys freqüents observades en el conjunt de dades:

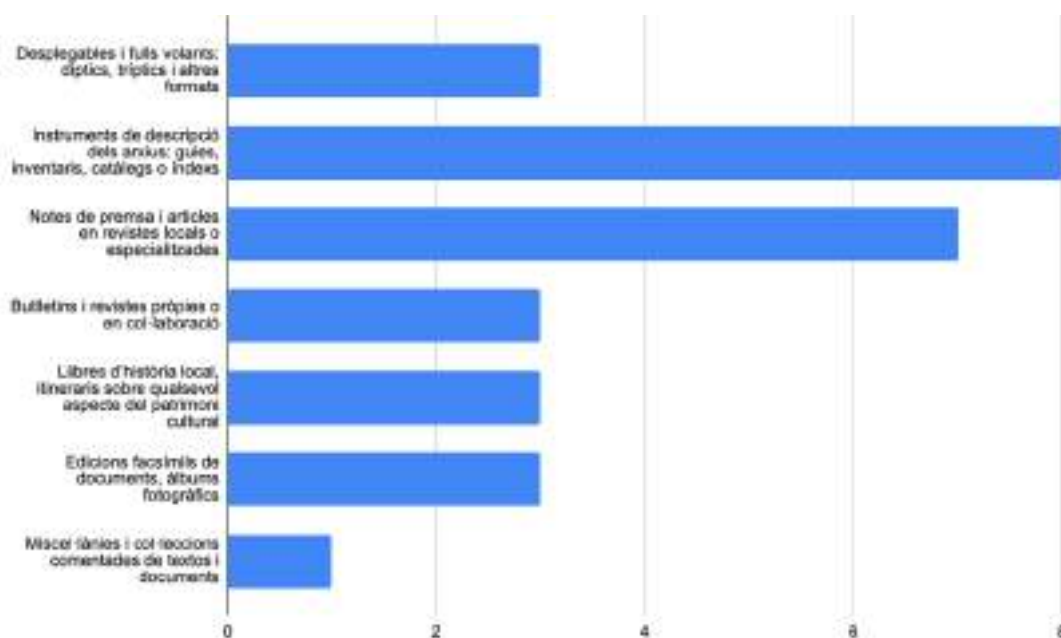
Les visites als arxius o centres sumen un total de nou, amb un públic interessat a explorar els recursos i les col·leccions dels centres. Set centres organitzen cursos i jornades per enriquir el coneixement dels participants sobre temes específics relacionats amb el patrimoni literari, cultural i històric. Cinc ofereixen cicles de conferències per fomentar el debat i la difusió del coneixement. Respecte als concursos, tres dels centres estan vinculats a beques i publicacions, incentivant la participació de la comunitat acadèmica i investigadora. Amb relació als itineraris o trajectes amb observació, cinc centres

proporcionen als participants l'oportunitat d'explorar l'entorn cultural de manera pràctica. En contrast, cap centre organitza jocs de pistes, gimcanes ni Escape Rooms. Només un centre realitza activitats de maquetació i reproducció a escala d'objectes i ambients. Tres centres organitzen dramatitzacions i recreacions, conegudes com a simulacions històriques, per recrear i compartir aspectes de la història amb el públic. Finalment, cap dels centres realitza fires o festivals tematitzats durant el període estudiat.

Tots els centres atribueixen a les seves activitats un impacte positiu en l'aprenentatge, la recerca i la divulgació del patrimoni literari. Per aquest motiu, a més de les activitats enumerades en el llistat, molts centres també organitzen iniciatives pròpies. Això inclou clubs de lectura, recitals poètics (2), premis (2), exposicions, presentacions de llibres, jornades de portes obertes i sessions de docència amb materials originals. Pel que fa a les activitats pedagògiques i educatives, sis dels centres indiquen que les realitzen, però només dos d'ells disposen de material didàctic complementari.

A la segona part d'aquest àmbit, dedicada als productes de divulgació (publicacions i marxandatge) elaborats pels centres. La figura 15 presenta el nombre d'aquests productes de manera detallada. Prenent com a referència els productes de divulgació dels arxius segons *el Manual d'arxivística i gestió documental* (2009), el recull dels resultats mostra la diversitat de les actuacions per a la divulgació del patrimoni literari i cultural.

Figura 15: Productes de divulgació: publicacions i marxandatge realitzats pels centres

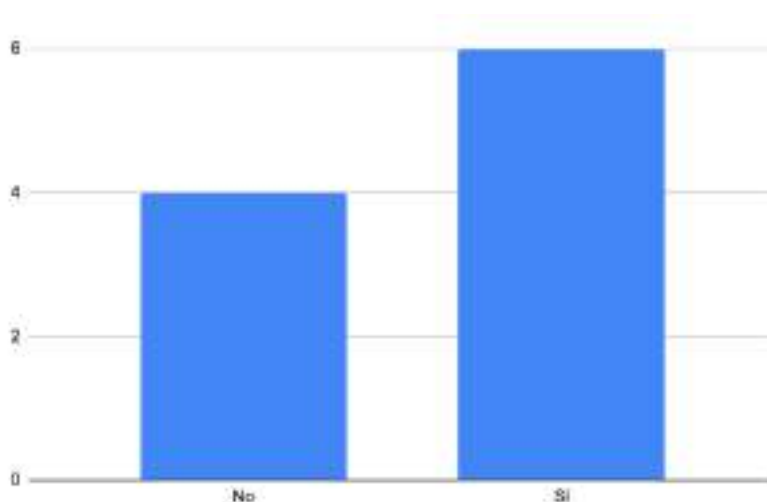

Font: Respostes del formulari 2.

La majoria dels centres elaboren instruments de descripció dels arxius, com guies, inventaris, catàlegs o índexs, per facilitar l'accés a la informació arxivística. Pel que fa als mitjans de comunicació, set centres utilitzen notes de premsa i articles en revistes locals o especialitzades per difondre coneixement i promoure les seves activitats. Tres centres elaboren desplegable i fulls volants, com díptics i tríptics, per donar a conèixer les seves activitats i recursos. A més, tres centres publiquen butlletins i revistes, pròpies o en col·laboració, per mantenir informats els seus públics, així com llibres, itineraris, materials pedagògics i catàlegs d'exposicions sobre història local i patrimoni cultural. També, tres centres produeixen edicions facsímils de documents i àlbums fotogràfics per preservar i difondre el patrimoni en formats accessibles. Finalment, una entitat publica miscel·lànies i col·leccions comentades de textos i documents, contribuint a enriquir la comprensió i apreciació del patrimoni entre els interessats i investigadors.

Es percep de manera generalitzada que aquestes iniciatives de promoció reflecteixen un compromís actiu per part dels centres en la divulgació del patrimoni i la seva eficàcia en la promoció de les autores i la seva obra. No obstant això, el punt clau sorgeix en analitzar si aquestes activitats les fan en col·laboració amb els centres d'*Espais Escrits*, que vetllen pel llegat de les mateixes autores.

Figura 16: Actuacions de divulgació i difusió en col·laboració amb els centres d'*Espais Escrits*

Font: Respostes del formulari 2.

Segons la figura 16, dels deu centres patrimonials de custòdia dels fons, sis van confirmar que sí que estableixen vincles, mentre que quatre no en mantenen cap. A més, alguns destaquen que, a banda d'aquest vincle, sovint col·laboren amb altres institucions i entitats culturals, ampliant així les seves xarxes de difusió i promovent de manera més àmplia el patrimoni literari i cultural. La diversificació en les aliances permet a aquests centres potenciar la visibilitat de les autores i el seu llegat, tant dins del marc d'*Espais Escrits* com en altres àmbits culturals.

Veiem les respostes de forma més detallada que aporten alguns dels centres:

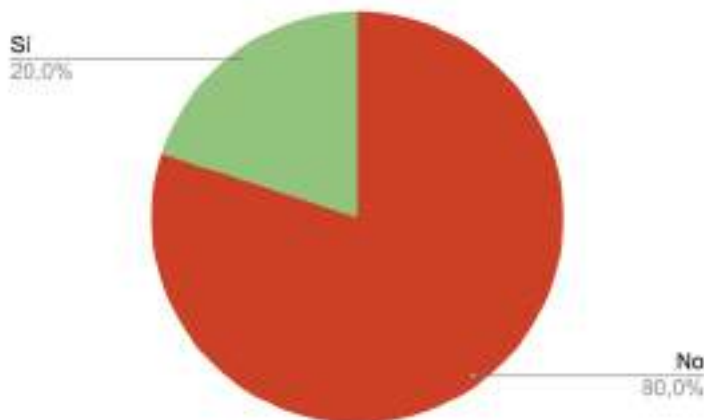
- [6] La Biblioteca de la Universitat de Girona, responsable de la custòdia del Fons Prudenci i Aurora Bertrana, manté sinergies amb el seu centre d'*Espais Escrits*, la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent (UdG) per a l'organització de diverses activitats. Els dos centres contribueixen a la promoció, conservació i difusió del patrimoni literari català mitjançant la realització de conferències, exposicions, seminaris i altres esdeveniments culturals que posen en valor els fons literaris. A més, la Biblioteca difon les activitats a través de la web d'*Espais Escrits*, juntament amb el Mapa Literari.
- [3] La Biblioteca pública Fages de Climent, de Figueres, que custodia el fons de M. Àngels Anglada, destaca que la difusió de l'obra de l'autora es realitza especialment a través del seu centre d'*Espais Escrits*, la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent de la Universitat de Girona.
- [2] L'Arxiu Històric de l'Escala, qui custodia el fons de Víctor Català, col·labora estretament amb l'Alfolí de la Sal - Museu de l'Escala (inclou l'Espai Víctor Català), ja que ambdós es troben ubicats en el mateix espai. Col·laboren també amb la càtedra «Víctor Català d'Estudis sobre el Modernisme» de la Universitat de Girona i altres entitats. Entre les activitats destacades hi ha exposicions temporals, conferències i presentacions de llibres, etc. que ajuden a promoure i aprofundir en el llegat de Víctor Català i el Modernisme.
- [16] La Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu treballa estretament amb el seu centre d'*Espais Escrits*, l'Aula Didàctica del Centre d'Interpretació i Cultura

Contemporània Carmelina Sánchez-Cutillas i, també, amb l'Acadèmia Valenciana de la Llengua per a la realització de publicacions, conferències, exposicions, rutes literàries i altres activitats educatives i de divulgació. Aquesta col·laboració se centra en la utilització dels fons documentals, la creació de projectes educatius i culturals, i la promoció de la literatura valenciana, amb l'objectiu de difondre el coneixement sobre la vida i l'obra de Carmelina Sánchez-Cutillas.

A més, malgrat no establir relació amb el propi centre d'Espais Escrits, trobem dos exemples que responen que col·laboren amb altres entitats:

- [7] La Biblioteca de la Universitat Rovira i Virgili, custòdia del Fons Llegat Vidal-Capmany, estableix vincles amb entitats interessades a treballar amb el fons i organitza visites arxivístiques per a estudiants de Filologia Catalana i professors estrangers, així com cursos i jornades en commemoració de l'autora. Col·laboració amb programes de TV (Betevé).
- [13] La Fundació Mercè Rodoreda, a part de custodiar el fons documental de l'autora és també membre associat d'*Espais Escrits*. Explica que participa activament en l'organització de les activitats i explica que conjuntament amb *Espais Escrits* com a centre propi també, elaboren un llistat mensual d'activitats, assegurant una planificació coherent i ben coordinada. La col·laboració permet una difusió més efectiva del llegat de Mercè Rodoreda, combinant la custòdia i preservació dels seus materials amb activitats culturals i educatives que arriben a un públic ampli.

Figura 17: Avaluació per part dels centres de les actuacions realitzades

Font: Respostes del formulari 2.

Les dades constaten que només el 20 % dels centres avaluen les actuacions executades, mentre que el 80 % restant no ho fa. Això concorda amb l'opinió que Boadas (1996) ja evidenciava de la mancança de mecanismes d'avaluació de les actuacions que es realitzen per part dels arxius. Però la mancança d'avaluació no és exclusiva dels «arxius», sinó que és generalitzada als diferents centres patrimonials de custòdia dels fons personals de les autores, d'aquesta anàlisi.

6. CONCLUSIONS

Aquest treball ha investigat i analitzat el llegat literari des d'una perspectiva femenina, amb el propòsit principal d'aproximar-se al patrimoni literari català i reivindicar el paper fonamental de les dones en la literatura, un àmbit on històricament han estat infravalorades. Tot i ser una temàtica complexa, un dels objectius en l'iniciar el treball era conceptualitzar el terme del patrimoni literari. Fonamentat en una sòlida investigació teòrica, la noció del terme s'ha anat construint de manera gradual a partir de les idees i referències de diferents autors. S'ha ampliat el marc gràcies a la teoria (poli)stèmica de Munmany (2023), que proposa una visió interseccional dels diversos elements que el conformen.

Hem confirmat un altre objectiu, evidenciar que el patrimoni literari està intrínsecament lligat a la història i cultura d'una comunitat; reflectint els valors i les transformacions socials al llarg del temps, i esdevenint un element clau per a la identitat d'un poble i el sistema cultural d'un país. Hem vist també que el patrimoni literari compren tant els elements materials com els immaterials, i que inclou tot allò en relació amb l'autor i l'obra. I hem destacat que un element essencial d'aquest patrimoni literari és el fons generat per l'autor, principalment en les seves activitats professionals, de creació i de relacions personals. A més a més, hem observat les controvèrsies i les confusions que es poden generar al voltant dels fons d'escriptors i els arxius literaris, i que ambdós conceptes no s'han d'equiparar: l'arxiu literari pot ser una part del fons personal, però no al revés.

Hem repassat el recorregut, d'una forma breu, dels moments clau de la literatura catalana, des de l'esplendor medieval, fins a la Renaixença i el Noucentisme, tot i la poca presència d'escriptores durant aquells períodes. No és fins a finals del segle XIX i inicis del XX, quant a Catalunya, i arreu del món occidental, es va viure una transformació en la seva història contemporània permetent un accés progressiu de les dones als espais públics i culturals i, per tant, va ser quan la literatura contemporània va obrir camí a veus més diverses, enriquint la cultura catalana actual.

Un altre dels objectius d'aquest treball era aprofundir en el coneixement de la xarxa del patrimoni literari català d'*Espais Escrits* i agafar-lo com a cas d'estudi per tal d'analitzar la relació entre aquesta entitat i els seus centres literaris amb els centres patrimonials

—de diverses tipologies i titularitats— que poden acollir els fons personals de les autores. La investigació ens ha permès entendre millor el funcionament d'aquesta associació i el seu paper en la promoció, divulgació i estudi del patrimoni literari. Des de la seva creació el 2005, l'entitat juga un paper essencial en l'augment de la visibilitat i accessibilitat d'aquests llegats literaris, tant d'escriptors com d'escriptores patrimonials catalanes, arribant a un públic més ampli a través de les institucions i centres que en formen part.

Alhora, però, ens hem topat amb una dificultat terminològica, ja que *Espais Escrits* utilitza la seva pròpia classificació per als diferents centres subdividint-los en tres: patrimonials, d'estudi i de difusió. Per al nostre estudi, hem decidit emprar una terminologia específica per a diferenciar els «dos tipus» de centres analitzats: utilitzem «centre literari» o «centre literari d'*Espais Escrits*» per referir-nos als espais que promouen el llegat intangible de les autores, i «centre de custòdia» per a les institucions que conserven els fons d'arxiu —tot i que la norma ISDIAH (2008) parla d'«Institucions amb fons d'arxiu»—.

S'han identificat totes les autores (19) que actualment formen part d'*Espais Escrits* i els seus respectius centres literaris. Pel que fa a la localització dels fons personals, podem afirmar que la identificació dels centres de custòdia ha estat efectiva, ja que s'han localitzat disset dels dinou previstos. Tot i això, ens hem hagut de basar en les respostes obtingudes a través del formulari dels deu centres patrimonials. L'enfocament en *Espais Escrits* ens permet constatar que els fons personals d'autores es troben repartits entre diverses institucions, com ara biblioteques (4): la Biblioteca Fages de Climent de Figueres, que custòdia dues autores i és una biblioteca pública; la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu, considerada la biblioteca nacional valenciana; la Biblioteca Lluís Alemany de Mallorca, especialitzada en temes balears. Biblioteques universitàries (2): com la Universitat de Girona i la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona. També hi trobem fundacions (1), com la Fundació Mercè Rodoreda; Associacions (1), com l'Associació Anna Dodas i Noguera; Arxius comarcals (1), com l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat; Un espai museístic (1), com l'Alfolí de la Sal – Museu de l'Escala, que inclou l'Espai Víctor Català, juntament amb l'Arxiu Històric de l'Escala (AHE).

Tot i que les dades quantitatives recollides no són prou representatives de la situació general dels fons personals d'autor a Catalunya sí que aporten una idea inicial d'aquesta dispersió, exemplificant-la en el panorama general per als fons personals. I són, d'altra

banda, significatives del paper que van prenent per a la tipologia de fons personals literaris entitats com les cases-museus, fundacions i associacions com a centres de custòdia del patrimoni arxivístic bibliogràfic.

L'anàlisi permet oferir una primera panoràmica sobre la ubicació i caracterització d'aquests fons personals d'autores catalanes. Les tipologies com hem vist són diverses: càtedres universitàries, que profunditzen en l'estudi i investigació d'una autora i que col·laboren amb altres entitats fora del món universitari per considerar matèries concretes; cases-museu o espais literaris que interpreten la memòria de l'autora, amb més o menys documentació, amb una funció divulgativa i museogràfica; associacions o fundacions, que treballen en la gestió i difusió del llegat literari, majoritàriament de caràcter privat o de gestió mixta publico-privada, que s'obren pas al costat de la gestió i difusió més clàssica on el fons documental es troba en custòdia d'un centre d'arxiu o de biblioteca de diferents tipus (nacional, universitari, municipal). I com es va obrint aquest ventall de centres, més enllà dels tradicionals públics (arxius, biblioteques) i el procés de patrimonialització del patrimoni literari i el paper que hi juguen els fons personals, els fons literaris. Tant la xarxa analitzada, *Espais Escrits*, amb tots els actors que hi són presents, com els centres de custòdia que hem identificat a través de la localització del fons personal de l'autora d'*Espais Escrits*, participen activament i des de diferents registres en aquesta patrimonialització. El present treball aposta decididament per la col·laboració entre els dos àmbits.

El treball posa sobre la taula una de les reflexions que en els darrers temps es planteja en el món del patrimoni històric i documental, i és la necessària relació i col·laboració que l'entitat pública, l'arxiu o biblioteca, i darrere d'aquest, el sistema arxivístico-bibliotecari i la legislació patrimonial, ha d'establir amb aquests centres que acullen i gestionen directament els fons personals o, en el cas que ens ocupa, el llegat documental d'autores catalanes en sentit ampli. Recentment, tota la reflexió ben present a la literatura arxivística al voltant dels anomenats «arxius comunitaris», que per la seva naturalesa estan fora d'aquest sistema, en mans dels seus propis productors que n'aprofiten la potencialitat, ha posat l'atenció també de la necessitat que, tanmateix, aquest mateix sistema hagi de tenir en compte el patrimoni i la memòria que custodien aquest tipus d'arxius. Per tant, creiem important també haver-hi marcat, com a un dels objectius del treball, establir quin tipus

de relacions s'estableixen entre els centres d'*Espais Escrits*, difusió-promoció de la memòria i els centres de custòdia dels fons.

En analitzar les activitats de difusió i divulgació dels centres de custòdia, advertim que utilitzen estratègies comunes per a la difusió dels fons personals de les autores. Hem observat que les més comunes són les visites a l'arxiu o centre (9), seguides de cursos i jornades (7), i cicles de conferències (5). Pel que fa als materials de divulgació, els instruments de descripció dels arxius, com guies, inventaris, catàlegs o índexs (en suport web) (8), són els més utilitzats, seguits per notes de premsa i articles publicats en revistes locals o especialitzades.

Pel que fa ja a les activitats de col·laboració entre els centres de custòdia dels fons i els centres d'*Espais Escrits*, dels deu centres de custòdia que van respondre al formulari, sis van indicar que mantenien vincles amb *Espais Escrits*. Tot i això, destaquem diversos exemples significatius de cooperació:

Un exemple és la [3] Biblioteca pública Fages de Climent, de Figueres, que custodia el fons de M. Àngels Anglada que destaca que la difusió de l'obra de l'autora es realitza especialment a través del seu centre d'*Espais Escrits*, que col·labora amb la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent de la Universitat de Girona.

[6] La Biblioteca de la Universitat de Girona, responsable de la custòdia del Fons Prudenci i Aurora Bertrana, manté sinergies amb el seu centre d'*Espais Escrits*, la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent (UdG) per a l'organització de diverses activitats. Els dos centres contribueixen a la promoció, conservació i difusió del patrimoni literari català mitjançant la realització de conferències, exposicions, seminaris i altres esdeveniments culturals que posen en valor els fons literaris. A més, la Biblioteca difon les activitats a través de la web d'*Espais Escrits*, juntament amb el Mapa Literari.

Un altre cas d'exemple és el vincle estret que estableix [2] l'Arxiu Històric de l'Escala, qui custodia el fons de Victor Català, i col·labora estretament amb el centre d'*Espais Escrits* l'Alfolí de la Sal – Museu de l'Escala (inclou l'Espai Víctor Català), ja que

ambdós estan ubicats en el mateix espai. Col·laboren també amb la càtedra «Víctor Català d'Estudis sobre el Modernisme» de la Universitat de Girona i altres entitats. Entre les activitats destacades hi ha exposicions temporals, conferències i presentacions de llibres, etc., que ajuden a promoure i aprofundir en el llegat de Víctor Català i el Modernisme.

Podem afirmar que la col·laboració més significativa es dona entre els centres de custòdia i les càtedres universitàries. En el nostre estudi, destaca el paper de la Universitat de Girona (UdG) en la preservació i promoció del patrimoni literari de les escriptores. A través d'exposicions, conferències, publicacions, digitalització de fons i programes educatius, aconseguixen donar visibilitat i reconeixement a l'obra d'aquestes autores. Cal recordar a més, que la Biblioteca de la UdG és un dels centres més destacats, per a les bones pràctiques especialment en la captació, de fons personals.

El treball posa també sobre la taula la presència d'alguns contextos estrangers com Suïssa i França amb la creació d'«arxius temàtics» centrats en la recopilació i conservació de documents relacionats amb figures concretes o àrees específiques d'interès. Aquests centres, com *Les Archives littéraires suisses* (ALS) o *La Fédération des Maisons d'écrivain et des Patrimoines littéraires*, tenen com a objectiu unificar espais i patrimonis literaris. D'aquí deriva aquell debat en el si de la comunitat arxivística, que tradicionalment s'ha basat en la conservació dels arxius personals en els seus contextos de producció originals, més naturals per a la persona que ha generat el fons.

Espais Escrits, podria jugar, en aquest sentit, un paper intermedi; és a dir, sense haver de tenir necessàriament el fons custodiat en algun dels centres d'aquesta xarxa, hauria de marcar més clarament les relacions i la cooperació amb el centre de custòdia del fons, i d'aquesta manera facilitar una major coordinació entre institucions, afavorint la preservació i difusió conjunta dels patrimonis literaris. D'aquesta manera, es podria fomentar una visió més integrada dels fons, sense perdre el vincle amb els contextos originals de producció, alhora que s'avançaria cap a una unificació efectiva dels espais i del patrimoni literari.

No volem tancar aquestes Conclusions, sense proposar una acció de millora en *Espais Escrits*. La proposta que *Espais Escrits* incorpori un apartat específic a la web que mostri clarament on es custodien i conserven els fons personals de les seves autores, facilitant

l'accés tant a investigadors com a altres interessats. I, de la mateixa manera, que al centre de custòdia es visibilitzi la seva vinculació amb la xarxa d'*Espais Escrits* i el seu paper en la difusió del llegat literari de les autores. Això podria ser una forma que reforçaria els vincles entre centres i contribuiria a la preservació i difusió del patrimoni literari.

Com a conclusió final, m'agradaria aportar una breu reflexió personal de què ha significat fer el treball final de màster durant aquests mesos. Ha estat una oportunitat enriquidora per aprofundir, d'una forma més conscient, en el patrimoni literari femení i explorar els fons personals d'escriptores catalanes destacades. M'ha ofert una visió sobre com es gestiona aquest patrimoni a casa nostra. Una vegada finalitzat el treball considero que potser s'han volgut tractar massa aspectes, autores i fons documentals. Això ha dificultat una mirada profunda. La metodologia qualitativa per l'anàlisi ha fet obtenir tantes respostes diverses i dades que ha fet feixuga la interpretació. A part de tractar-se de preguntes obertes, les respostes arribaven distanciades en el temps, al marge d'algunes que malgrat la meva insistència no han arribat mai. I d'altres han enviat respostes fora dels formularis establerts i fora de temps, dificultant la tasca malgrat que sigui d'agrair el seu interès.

7. BIBLIOGRAFIA

ANDREU DAUFÍ, JORDI., CRUELLAS I SERRA, ROSA M., & ELVIRA I SILLERAS, MARIA. (2003). La documentació personal com a eina docent: ensenyar i aprendre amb els fons personals. *Lligall. Revista d'arxivística catalana*, 21, 223-270. <https://hdl.handle.net/2445/55210>

ANGLÈS, F., MASDÉU, F., & ANCIOLA, MONTSERRAT DE. (2024, 7 de maig). *Conferència: El Centre de Lectura a Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni literari català*. [Vídeo]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=IwOqsG5TDds&ab_channel=CentredeLecturadeReus

ARIÑO VILLARROYA, ANTONIO. (2002). La expansión del patrimonio cultural. *Revista de occidente*, 250, 129-150.

ASENJO, LETICIA. (2024, 8 de febrer). La síndrome de la impostora de la literatura catalana. *Ara*. Recuperat el 21 d'abril de 2024, de https://llegim.ara.cat/opinio/sindrome-impostora-literatura-catalana_129_4931978.html

ASSOCIACIÓ D'ARXIVERS-GESTORS DE DOCUMENTS DE CATALUNYA. (2002). *Codi de-ontològic dels arxivers catalans*.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA. (2013). *Cooperació i projectes*. Biblioteca Nacional de Catalunya. Recuperat de <https://www.bnc.cat/Coneix-nos/Cooperacio-i-projectes>

BISENIUS-PENIN, CAROLE. (2020). Entre mémoire et culture: résidences d'auteurs et maisons d'écrivain. *Recherches & Travaux*, 96. <https://doi.org/10.4000/recherche-travaux.2396>

BOADAS I RASET, JOAN. (1994). L'estratègia de difusió dels arxius catalans: anàlisi d'actuacions i algunes propostes. *Lligall. Revista d'arxivística catalana*, 8, 157-175. Dialnet. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6894603>

CAPELL GARRIGA, EMÍLIA, & COROMINAS NOGUERA, MARIONA. (Coords.). (2009). *Manual d'arxivística i gestió documental*. Associació d'Arxivers de Catalunya.

CATALUNYA. (1993). *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 11 d'octubre de 1993, núm. 1807.

CATALUNYA. (2001). *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 24 de juliol de 2001, núm. 3437.

CONSEJO INTERNACIONAL DE ARCHIVOS. (2008). *Norma internacional para describir instituciones que custodian fondos de archivo (ISDIAH)*. Recuperat el 12 de maig de 2024, de <https://www.cultura.gob.es/dam/jcr:da6914c5-f353-4fe4-a353-fff1576ce77f/is-diah-esp.pdf>

EDITORS I EDITATS, REUNITS EN UN NOU PORTAL DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA. (2015, 13 de març). *Ara*. Recuperat el 21 d'abril de 2024, de https://llegim.ara.cat/llegim/biblioteca-de-catalunya-sector-editorial_1_1921229.html

ESPAYS ESCRITS. (2011). *Literatura, territori i identitat: la gestió del patrimoni literari a debat*. Girona: Curbet.

EVEN-ZOHAR, ITAMAR. (1994). La Función de la literatura en la creación de las naciones de Europa. Dins D. Villanueva (Ed.), *Avances en teoría de la literatura: estética de la recepción, pragmática, teoría empírica y teoría de los polisistemas* (pp. 357-377). Santiago de Compostela: Universidad de Santiago de Compostela.

FERNÁNDEZ TRABAL, JOSEP. (2009). Els arxius personals i patrimonials. *Dovella*, 99, 19-24. <https://raco.cat/index.php/Dovella/article/view/201271>

FOGUET I BOREU, FRANCESC. (2007). I Seminari sobre patrimoni literari i territori: el valor dels espais literaris. Vilanova i la Geltrú, 15 i 16 de setembre de 2005. *Estudis Romànics*, 29, 590-592. <https://raco.cat/index.php/Estudis/article/view/177444>

FOSTER, GRAHAM. (2014, 17 de novembre). *Thoughts on Assembling a Literary Archive*. English Literary Heritage. Recuperat el 12 de maig de 2024, de <https://englitheritage.wordpress.com/2014/11/17/thoughts-on-assembling-a-literary-archive/>

GABANCHO, PATRÍCIA. (1982). *La rateta encara escombra l'escaleta: cop d'ull a l'actual literatura catalana de dona*. Barcelona: Edicions 62.

GEERT, FABIEN. VAN., ROIGÉ, XAVIER., & CONGET, LUCRECIA (Coords.). (2016). *Usos polítics del patrimoni cultural*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.

GENERALITAT DE CATALUNYA. (2024, 11 de març). L'Arxiu Nacional s'integra a la xarxa literària Espais Escrits. *Agència Catalana de Notícies*. Recuperat el 10 de juny de 2024, de <https://anc.gencat.cat/ca/detall/noticia/LArxiu-Nacional-sintegra-a-la-xarxa-literaria-Espais-Escrits>

GÓMEZ RUIZ, LARA. (2024, 1 de juny). Aquelles lectures que no tornaran. *La Vanguardia*. Recuperat el 10 de juny de 2024, de <https://www.lavanguardia.com/enca-tala/20240601/9695870/aquelles-lectures-tornaran.html>

GONZÁLEZ RUEDA, ANTONIO JAVIER. (2018). *Fundaciones literarias de autor: gestión cultural y literatura. Propuesta de un modelo de relación a partir del estudio de las fundaciones literarias de la Provincia de Cádiz* (Tesi doctoral, Universidad de Cádiz). <https://rodin.uca.es/handle/10498/24354>

GRUP ENCICLOPÈDIA CATALANA. (s.d.). *Enciclopèdia Catalana*. Consultat el 26 març de 2024, des de <http://www.enciclopedia.cat/>

JIMÉNEZ-ESQUINAS, GUADALUPE. (2017). El patrimonio (también) es nuestro. Hacia una crítica patrimonial feminista. Dins I. Arrieta Urtizberea (Ed.), *El género en el patrimonio cultural* (pp. 19-48). Bilbao: Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea, Argitalpen Zerbitzua. Servicio Editorial. <http://hdl.handle.net/10810/26047>

JORNET I BENITO, NÚRIA. & TUSET PÁEZ, NÚRIA. (2016). Construint la memòria dels feminismes: arxius, biblioteques i centres de documentació. Una mirada al passat, una reflexió per al futur. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, 36. <http://doi.org/10.1344/BiD2016.36.9>

LACUEVA LORENZ, MARIA. [terbolatzur]. (2024, 21 de febrer). Doncs sí: tenim una #Història de la Literatura Catalana DAutora d'uns 600 anys. Es pot resseguir, de manera ininterrompuda, des de l'Edat Mitjana fins ara, i arreu del domini lingüístic. L'he intentat articular en una infografia de la manera més didàctica que he sabut. Què us sembla?. [Tuit]. <https://twitter.com/terbolatzur/status/1760400083617456505>

LAMUELA, XAVIER., & MURGADES, JOSEP. (1984). *Teoria de la llengua literària segons Fabra*. Barcelona: Edicions dels Quaderns Crema.

LÓPEZ NAVAJAS, ANA., & LÓPEZ GARCÍA, ÁNGEL. (2012). El desconocimiento de la tradición literaria femenina y su repercusión en la falta de autoridad social de las mujeres. *Quaderns de filologia: Estudis literaris*, 17, 27-40. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4145273>

ELS MARGES. (1992). El patrimoni cultural i literari. *Els Marges*, 47, 3-5.

MIRA, JOAN FRANCESC. (2011). Territori, llengua, literatura, identitat. Dins *Espais Escrits* (Ed.), *Literatura, territori i identitat. La gestió del patrimoni literari a debat* (pp. 71-72). Girona: Curbet Edicions.

MOLAS, JOAQUIM. (2011). Sobre la literatura i la dinamització de l'entorn. Dins *Espais Escrits* (Ed.), *Literatura, territori i identitat: La gestió del patrimoni literari a debat* (pp. 11-16). Girona: Curbet Edicions.

MUNMANY MUNTAL, MIREIA. (2016). *Gestió del Patrimoni literari català femení: conceptualització i proposta d'anàlisi* (Tesi doctoral, Universitat de Vic). <http://hdl.handle.net/10803/395918>

MUNMANY MUNTAL, MIREIA. (2024, 6 de març). Espais Escrits, la Xarxa del Patrimoni Literari Català. Qui som i què fem. *Frontissa*. Recuperat el 12 de maig de 2024, de <https://www.frontissa.cat/opinio/94589/espais-escrits-la-xarxa-del-patrimoni-literari-catala-qui-som-i-que-fem>

NOLLA, CÈLIA. (2014, 20 de gener). La memòria dels escriptors i els seus espais. *Quadern de les idees, les arts i les lletres*. Recuperat el 12 de maig de 2024, de <https://www.quaderndelesidees.press/la-memoria-dels-escriptors-i-els-seus-espais/>

PALMER, ÍTACA. (2023). Patrimonio literario y escuela: revisión y perspectivas teóricas. *Contextos Educativos. Revista De Educación*, 32, 109–126. <https://doi.org/10.18172/con.5670>

PICORNELL, MERCÈ. (2024). La cultura com un cabdell embullat / Entrevistada per Simona Škrabec. *L'Avenç*, 506, 28-39.

PINTO, RAFFAELE. (2018). Identidad europea y literatura europea. *La maleta de Portbou*, 32, 5-11.

PINYOL TORRENTS, RAMON. (2010). Escriptors. Dins C. Sanmartí, & M. Sanmartí (Ed.), *Catalanes del XIX al XX*. Vic: Eumo Editorial.

RAPHAËLE, MOUREN. (Ed). (2007). *Manuel du patrimoine en bibliothèque*. Paris: Cercle de la Librairie.

REAL MERCADAL, NEUS. (2006). *Dona i literatura a la Catalunya de preguerra*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

RUBIO VILLARÓ, CRISTIAN. (2013). *Archivos literarios en Barcelona y su Área Metropolitana: Guía de fondos personales de escritores en centros públicos* (Treball de Fi de Màster, Universitat Autònoma de Barcelona). <https://ddd.uab.cat/record/137459>

SANMARTÍ, CARME. & SANMARTÍ, MONTSERRAT. (Ed.). (2010). *Catalanes del XIX al XX*. Vic: Eumo Editorial.

SANTOS UNAMUNO, ENRIQUE. (2018). La literatura como patrimonio: Del nation building al nation branding. *Tropelias: Revista de teoría de la literatura y literatura comparada*, 4, 116-137. https://doi.org/10.26754/ojs_tropelias/tropelias.201843067

SERCHS, JORDI., & SUQUET, M. ÀNGELS. (2009) Els arxius i la comunicació. Dins: E. Capell & M. Corominas (Coords.), *Manual d'arxivística i gestió documental* (pp. 465-506). Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya.

SERRA, MONTSERRAT. (2024, 24 de maig). Fe Fernández: Tothom es veu amb cor de qüestionar la literatura, però ningú qüestiona el temari de ciències. *Vilaweb*. Recuperat el 26 de maig de 2024, de <https://www.vilaweb.cat/noticies/fe-fernandez-crec-que-es-una-questio-molt-basica-tothom-es-veu-amb-cor-de-questionar-la-literatura-i-les-humanitats-mentre-que-ningu-questiona-el-temari-de-ciencies/>

SUBIRANA, JAUME. (2018). *Construir con palabras: escritores, literatura e identidad en Cataluña (1859-2019)*. Ediciones Cátedra.

SUQUET I FONTANA, M. ÀNGELS. (2020, 8 de desembre). *Tema 32. La funció divulgativa dels arxius. Productes de difusió i xarxes socials*. Associació de Professionals de l'Arxivística i la Gestió de Documents de Catalunya. Recuperat el 2 de juny de 2024, de <https://arxivers.com/mon-laboral/temari-oposicions/tema-32-la-funcio-divulgativa-dels-arxius-productes-de-difusio-i-xarxes-socials/>

TAPIOLAS FÀBREGAS, LAURA. (2024, 14 de març). Una biblioteca feminista de tots els temps. *El Temps*. Recuperat el 29 d'abril de 2024, de https://www.eltmps.cat/opinio/60065/una-biblioteca-feminista-de-tots-els-temps?&utm_source=twitter&utm_medium=social-media&utm_campaign=addtoany

TORRENTS, CARME & PEREJAUME (2011). Patrimonialitzar els espais? Primeres reflexions. Dins *Espais Escrits* (Ed.), *Literatura, territori i identitat. La gestió del patrimoni literari a debat* (pp. 145- 162). Girona: Curbet Edicions.

UCCELLA, FRANCESCA R. (2008). La patrimonialització literària a Catalunya: una aproximació. *Mnemòsine: revista catalana de museologia*, 5, 61-72.

UCCELLA, FRANCESCA R. (2013). *Manual de patrimonio literario: espacios, casa-museo y rutas*. Asturias: Trea.

VELA, SUSANNA. (2001). Tipología de actividades. Dins S. Vela Palomares (Ed.). *Archivos y cultura: manual de dinamización* (pp. 159–164). Trea.

VILCHEZ DOMÍNGUEZ, LAURA. (2016). *Estudi d'un fons personal d'escriptor: el tractament de la Secció Guillermo Díaz-Plaja a la Reial Acadèmia de Bones Lletres* (Treball de Fi de Màster no publicat). Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Universitat de Barcelona.

VIÑUALES GRANEL, MARTA. (2015). *Els anys temàtics literaris. Les commemoracions literàries en quatre casos: Any Pla (1997), Any Verdaguier (2002), Any Rodoreda (2008) i Any Maragall (2010- 2011)*. (Tesi doctoral, Universitat de Barcelona).
<http://hdl.handle.net/10803/359386>

ANNEX 2: LLISTA DELS CENTRES QUE FORMEN PART D'ESPAIS ESCRITS. XARXA DEL PATRIMONI LITERARI CATALÀ (2024)

CENTRES QUE FORMEN PART D'ESPAIS ESCRITS.

XARXA DEL PATRIMONI LITERARI CATALÀ

(28) CENTRES PATRIMONIALS: Espai Víctor Català - Museu de l'Escala; Espai Jesús Moncada. Ajuntament de Mequinensa; Fundació Josep Pla (Palafrugell); Fundació Francesc Pujols (Martorell); Casa Museu Àngel Guimerà (el Vendrell); Arxiu Joan Maragall (Barcelona); Fundació Joan Brossa (Barcelona); Casa Verdaguer de Literatura MUHBA, Vil·la Joana (Vallvidrera); Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes. Ajuntament de Barcelona; Biblioteca-Museu Víctor Balaguer (Vilanova i la Geltrú); Centre d'Interpretació del Romanticisme Manuel de Cabanyes (Vilanova i la Geltrú); Museu del Cau Ferrat. Consorci del Patrimoni de Sitges; Museu Romàntic Can Llopis (Sitges); Estudi Marian Vayreda. Fundació Museu dels Sants d'Olot; Institució Pública Antoni M. Alcover (Llevant)*; Fundació Palau (Caldes d'Estrac); Aula didàctica del Centre d'Interpretació i Cultura Contemporània Carmelina Sánchez-Cutillas (Marina Baixa, Alacant)*; Centre de Poesia Contemporània Blai Bonet (Mallorca)*; Espai Màrius Torres. Ajuntament de Sant Martí de Centelles; Casa Museu Verdaguer (Folgueroles); Fundació Miquel Martí i Pol (Roda de Ter); Casa Museu Pare Ginard (Mallorca)*; Casa Museu Llorenç Villalonga (Mallorca)*; Fundació Mallorca Literària*; Espai Joan Fuster (Sueca)*; Espai Pedrolo (Concabella, La Segarra); Fundació Guillem Viladot (Agramunt); Fundació Folch i Torres (Josep Maria Folch i Torres, a Palau-Solità i Plegamans).

(14) CENTRES D'ESTUDI: Societat Narcís Oller (Valls); Biblioteca Fages de Climent (Figueres); Biblioteca de Catalunya (Barcelona); Fundació J. V. Foix (Barcelona); Fundació Mercè Rodoreda. Institut d'Estudis Catalans (Barcelona); Societat Catalana d'Història Cultural (Barcelona); Biblioteca de la Universitat de Girona / Càtedra Víctor Català d'Estudis sobre el Modernisme de la UdG; Biblioteca de la Universitat de Girona/ Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent de la Universitat de Girona; Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent. Universitat de Girona; Centre de

Documentació i Estudi Salvador Espriu (Arenys de Mar); Fundació Pere Coromines d'Estudis Filosòfics, Històrics, Literaris i d'Investigació Lingüística (FPC) (Sant Pol de Mar); Càtedra Verdaguer d'Estudis Literaris. Universitat de Vic- Universitat Central de Catalunya (Vic); Arxiu Nacional de Catalunya (Sant Cugat del Vallès); Biblioteca d'Humanitats. Universitat Autònoma de Barcelona (Bellaterra).

(41) CENTRES DE DIFUSIÓ: Ajuntament de Peralada; Ajuntament de Manresa- Biblioteca del Casino; Biblioteques Municipals de Reus; Centre de Lectura de Reus; Espai Mir/Manent. Ruta pictoricoliterària Marià Manent - Joaquim Mir. Ajuntament de l'Aleixar (L'Aleixar, Baix Camp); La identitat del territori. Joan Puig i Ferrer (La Selva del Camp); Biblioteca Marcel·lí Domingo (Tortosa); Ajuntament de Begur; Ajuntament de Santa Cristina d'Aro; Ajuntament de Verges; Biblioteca Pública Octavi Viader i Margarit (Sant Feliu de Guíxols); Ajuntament d'Albinyana; Espai Betúlia. Centre de la Paraula i les Lletres (Badalona); Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català (Barcelona); Institució Cultural del CIC – Fundació Privada (Barcelona); Ajuntament de Vallfogona de Riucorb (Conca de Barberà); Institut de Cultura de la Ciutat d'Olot; Editorial Gavarres (Cassà de la Selva); Fundació Prudenci Bertrana (Girona); Ajuntament d'Arenys de Munt; Biblioteca P. Fidel Fita (Arenys de Mar); Ajuntament de Sant Quirze de Safaja (Moianès); Ajuntament de La Ràpita; Biblioteca Comarcal Sebastià Juan Arbó (Montsià); Associació Anna Dodas i Noguera (Folgueroles); Oficina de Turisme de Vic; Ajuntament de Vic; Centre Quim Soler. La literatura i el vi (El Molar, Priorat); Amics d'Artur Bladé i fons personal de l'escriptor (Ribera d'Ebre); Amics de la Casa Samsó (Rosselló)*; Institut Municipal d'Arxius i Biblioteques, Ajuntament de Gandia (IMAB); Biblioteca Comarcal de Blanes; Biblioteca Joaquim Bauxell (Anglès); Biblioteca Municipal Joan Vinyoli (Santa Coloma de Farners); Associació de Professionals i Estudiosos en Llengua i Literatura Catalanes (Tarragona); Biblioteca Pública de Tarragona; Institut Antoni de Martí i Franquès (Tarragona); Ajuntament de Sant Cugat; Espai Cultural La Pahissa del Marquet. Àrea d'Infraestructures i Espais Naturals, Diputació de Barcelona (Sant Llorenç Savall, Vallès Occidental); Ajuntament de Figaró-Montmany; Ajuntament de l'Ametlla del Vallès.

*Centres de les Illes Balears, Catalunya del Nord i País Valencià.

**ANNEX 3: LLISTA DE CONTACTES DELS CENTRES D'ESPAYS
ESCRITS I ELS CENTRES PATRIMONIALS DE CUSTÒDIA
CONSULTATS PER A L'ANÀLISI**

Núm.	Autora	Centre EE	Contacte EE	En- viat	Re- sp- ost- a	2n en- via- me- nt	2a res- po- sta (to- tal)	Centre custòdia fons documental	Con- tacte	En- viat	Re- sp- ost- a	2a res- po- sta (to- tal)
1	MONTSERRAT ABELLÓ I SOLER	Institut Antoni de Martí i Franquès (Tarra- gona)	e3003641@xtec.cat					Biblioteca de Catalunya	agudayol@bnc.cat bus-tia@bnc.cat			
2	CATERINA ALBERT I PARADÍS (VÍCTOR CATALÀ)	Espai Víctor Ca- talà - Mu- seu de l'Escala	museu@les-cala.cat					Espai Víctor Català - Mu- seu de l'Es- cala				
3	MARIA ÀNGELS ANGLADA I D'ABADAL	Càtedra de Patri- moni Lite- rari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent. Universi- tat de Gi- rona	dir.cmaa@udg.edu					Biblioteca Fages de Cli- ment, Figue- res	info@biblioteca-defigueres.cat			
4	LOLA ANGLADA I SARRIERA	Museu Romàntic Can Llo- pis. Con- sorci del Patrimoni de Sitges	museusdesitges@diba.cat					Biblioteca de Catalunya + Arxiu foto- gràfic Bcn?	agudayol@bnc.cat bus-tia@bnc.cat			

5	SOR EULÀRIA ANZIZU I VILA	Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes. Ajuntament de Barcelona	monestirpedralbes@bcn.cat									
6*	CLEMENTINA ARDERIU I VOLTAS	Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català	info@espaisescrits.cat					Arxiu Nacional de Catalunya	ancsala@geocat.cat anc.cultura@geocat.cat			
7	AURORA BERTRANA I SALAZAR	Biblioteca de la Universitat de Girona/ Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada – Carles Fages de Climent de la Universitat de Girona	biblioteca.barri-vell@udg.edu					Biblioteca Universitat de Girona				
8	MARIA AURÈLIA CAPMANY I FARNÉS	Espai Betúlia. Centre de la Paraula i les Lletres	espaiabetulia@badalona.cat					Universitat Rovira i Virgili de Tarragona Crec que es diu fons personal Maria Aurèlia Capmany i Jaume Vidal Alcover (el seu company).	crai@urv.cat			

9	ANNA DODAS I NOGUER	Associació Anna Dodas i Noguer	annadodasnoguer@gmail.com								
10	CARME GUASCH I DARNÉ	Espai Betúlia. Centre de la Paraula i les Lletres	espaibetulia@badalona.cat					Biblioteca de Figueres ? Fills	info@biblioteca-defigueres.cat Sílvia Soler ssoler@telefonica.net		
11*	MARIA-MERCÈ MARÇAL I SERRA	Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català	info@espaisescrits.cat					Biblioteca de Catalunya	agudayol@bnc.cat bustia@bnc.cat		
12*	TERESA PÀMIES I BERTRAN	Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català	info@espaisescrits.cat					Particular, seu fill Sergi Pàmies			
13	MARIA PERPINYÀ I SAIS	Ajuntament de Verges	ajuntament@verges.cat								
14*	JOANA RASPALL I JUANOLA	Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni	info@espaisescrits.cat					Arxiu Comarcal del Baix Llobregat	acbaixllobregat.c		

		Literari Català						ultura@geocat.cat			
								ultura@elbaixllobregat.cat			
15	MERCÈ RODOREDA I GURGUI	Fundació Mercè Rodoreda. Institut d'Estudis Catalans Ajuntament de Santa Cristina d'Aro	fmr@iec.cat ultura@santacristina.cat					Fundació Mercè Rodoreda	fmr@iec.cat		
16	MONTSERRAT ROIG I FRANSITORRA	Arxiu Nacional de Catalunya	anc.cultura@gen-cat.cat					Arxiu Nacional de Catalunya (No respon 2n formulari)			
17	MARIA ANTÒNIA SALVÀ I RIPOLL	Fundació Mallorca Literària	info@fundaciocasa-museu.cat info@malloraliteraria.cat					Biblioteca Lluís Alemany (Mallorca)	bibiblioteques@consell-demallorca.net		
18	CARMELINA SÁNCHEZ-CUTILLAS	Aula didàctica del Centre d'Interpretació i Cultura contemporània Carmelina Sánchez-Cutillas	aulacarmelina2@altea.es					Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu	bv@gva.es		

19	MONTSERRAT VAYREDA I TRULLOL	Biblioteca Fages de Climent, Figueres	info@bibliotecadefigueres.cat					Biblioteca Fages de Climent, Figueres (=)	info@bibliotecadefigueres.cat			
----	-------------------------------------	---------------------------------------	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--

ANNEX 4: MODEL DEL PRIMER FORMULARI EN FORMAT FITXA

FITXA 1: CENTRES D'ESP AIS ESCRITS		
Nom de la persona que omple el formulari		
Nom del centre d'Espais Escrits		
Nom autora		
Naixement-defunció (Any i lloc)		
Tipologia de centre segons Espais Escrits	Centre patrimonial / Centre d'estudi / Centre de difusió	
El centre conté el fons personal o una part?	Sí	
	NO	A quin centre s'ubica:
		De quin tipus (arxiu, biblioteca, etc.)?
Seguint en el cas que NO es té el fons, hi ha algun vincle o lligam amb el centre de custòdia?	Sí	Com s'estableix?
		Quines activitats es duen a terme?
	NO	

INFORMACIÓ DEL FONS DOCUMENTAL:	
Condicions d'accés i ús (Públic / Restringit)	
Volum i suport?	
Enllaços relacionats (Visibilitat web)	
Nivell de descripció del fons	
Observacions	

ANNEX 5: MODEL DEL SEGON FORMULARI EN FORMAT FITXA

FITXA 2: CENTRES PATRIMONIALS DE CUSTÒDIA											
Nom de la persona que omple el formulari											
Centre patrimonial de custòdia del fons											
Títol del fons											
Tipologia de centre: es tracta d'un centre públic o privat?	Públic / Privat										
TRACTAMENT DEL FONS DOCUMENTAL:											
L'estat de conservació del fons es adequat	SÍ / NO										
El fons està	Fragmentat / Íntegra										
Quin tipus de fons acull	Fons personal / Arxiu Literari / Biblioteca personal / Fons familiar (múltiple selecció)										
Modalitat de l'ingrés del fons	Dipòsit / Comodat / Donació / Compra / Altres										
El fons està digitalitzat o alguna part?	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%; padding: 5px;">NO</td> <td colspan="2"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">SÍ</td> <td style="padding: 5px;">És consultable?</td> <td style="padding: 5px;">SÍ / NO</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="padding: 5px;">Enllaços relacionats (Visibilitat Web):</td> <td></td> </tr> </table>		NO			SÍ	És consultable?	SÍ / NO		Enllaços relacionats (Visibilitat Web):	
NO											
SÍ	És consultable?	SÍ / NO									
	Enllaços relacionats (Visibilitat Web):										
Volum i suport											
La descripció segueix les normes internacionals ISAD (G) i NODAC	SÍ / NO										
Quin és el nivell de descripció	Nivell de fons / Nivell de document										

ACTUACIONS DE DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ	
ACTIVITATS DE DIFUSIÓ (obligatori)	
Del llistat d'activitats marca quines es realitzen al centre (selecció múltiple)	<p>Visites a l'arxiu o centre</p> <p>Cursos i jornades</p> <p>Cicles de conferències</p> <p>Concursos, es poden vincular a beques i publicacions</p> <p>Itineraris o trajectes amb observació</p> <p>Jocs de pistes, gimcanes o Escape Room</p> <p>Maquetació, reproducció a escala d'objectes i ambients</p> <p>Dramatitzacions i recreacions, també denominades simulacions històriques</p> <p>Fires i festivals tematitzats</p>
Teniu alguna altra activitat a afegir que no aparegui al llistat?	
Les activitats pedagògiques educatives presenten col·laboració amb els docents/ensenyants?	SÍ / NO
Compten amb algun material didàctic complementari?	SÍ / NO
PRODUCTES DE DIVULGACIÓ: PUBLICACIONS I MARXANDATGE (obligatori)	
Dels productes de divulgació marca quins es realitzen al centre (selecció múltiple)	<p>Desplegables i fulls volants: díptics, tríptics i altres formats</p> <p>Instrumentes de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs</p> <p>Notes de premsa i articles en revistes locals o especialitzades</p> <p>Butlletins i revistes pròpies o en col·laboració</p>

	<p>Llibres d'història local, itineraris sobre qualsevol aspecte del patrimoni cultural relacionat amb la documentació, materials pedagògics o catàlegs d'exposicions</p> <p>Edicions facsímils de documents, àlbums fotogràfics</p> <p>Miscel·lànies i col·leccions comentades de textos i documents</p>
<p>Algunes de les actuacions de divulgació i difusió (activitats / publicacions i marxandatge) compten amb la col·laboració dels centres d'Espais Escrits, que vetllen pel llegat de la mateixa autora?</p>	SÍ / NO
	En cas que sí, quina?
<p>Hi ha alguna forma d'avaluació de les actuacions realitzades?</p>	SÍ / NO
<p>Observacions</p>	

ANNEX 6: MOSTRA DE LES RESPOSTES OBTINGUDES DEL SEGON FORMULARI

Centre patrimonial de custòdia del fons	Títol del fons	Tipus de centre	L'estat de conservació actual	Insgratat	Tipus de continguts que s'acullen als fons	Modalitat d'ingrés	Digitització	Disponibilitat en línia	Volum i suport	Nom de descripció (SAD (G) i MODAC)	Nivell de descripció	Activitats de difusió	Altres activitats	Activitats pedagògiques en col·laboració amb docents	Material d'ús complementari	Productes de divulgació (publicacions i recursos digitals)	Actuacions de divulgació i difusió en col·laboració amb centres d'Espais Escrits	Quines?	Avaluació de les actuacions realitzades	Observacions
Biblioteca Fages de Climent, Figueras	Fons M. Àngels Anglada i Abadal	Public	Si	Fragmentat	Fons personal, Arxius Literari	Donació	No	-	-	Si	Nivell de document	Visites a l'arxiu o centre, Cursos i jornades, Cicles de conferències, itineraris o trajectes amb observació	Club de lectura, recitals poètics amb acompanyament musical	No	-	Instrumente de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o instruments de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs, Notes de premsa i articles en revistes locals o especialitzades	No	-	No	La difusió de l'obra de M. Àngels Anglada es fa especialment des de la Càtedra de Patrimoni Literari M. Àngels Anglada/ Fages de Climent de la Universitat de Girona. Les activitats que fem no fanen periodicitat regular. La biblioteca disposa de tot el fons publicat.
Fundació Mercè Rodoreda	Arxius Mercè Rodoreda	Privat	Si	Íntegre	Fons personal, Arxius Literari, Biblioteca personal, Fons familiar	Compra	Si	Es consultable l'inventari i alguns documents. La resta no perquè estan subjectes a drets d'autor	Biblioteca i Arxius 5.858 registres	Si	Nivell de document	Visites a l'arxiu o centre, Cursos i jornades, Concursos, en poden vincular a lègams i publicacions, itineraris o trajectes amb observació	Publicacions, articles i opus	Si	No	Descripció i foto: volants, d'índex, tríptic i altres formats, Instrumente de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o instruments de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs	Si	Lista mensual d'activitats d'Espais Escrits	No	
Associació Anna Dodas i Noguer	No hi ha títol	Privat	Si	Íntegre	Fons personal, Arxius Literari, Biblioteca personal	Altres	Si	En part sí, però tot ombrer no	Plan dret i web	No	Nivell fons	Itineraris o trajectes amb observació, Maquetació, reproducció a escala d'objectes i ambients, Descripcions i reconstruccions i recreacions, també desordenades simulacions HTML-tipes	Fa anys anys es va crear un premi literari, en convocarà el 2024, amb el nom de "Memorial Anna Dodas i Noguer". Es va celebrar durant 8 edicions.	No	-	No	-	No	El llegat de l'Anna, de moment, el gestionem la família. No som cap centre professional, simplement els germans, altres familiars i amics que fem el que podem per a preservar i fer difusió de l'obra de l'Anna. Mica en mica anem ordenant i digitalitzant tot el que fem. Sep greu no poder emplenar el teu qüestionari de la manera que ens proposes, però j'he moltes qüestions sense resposta.	

Biblioteca de la Universitat de Girona	Fons Privat i Aurore Bertana	Public	Si	Integr	Fons personal, Arxiu Literari, Biblioteca personal, Fons familiar	Donació	Si	Si, al repositori institucional iX, Di, Fons Especial i http://dibugon.wspc.ub.edu	1347 llibres, 71 llibres de revista, 38 còpies de documentació (amb 4 m. lineals), Biblioteca personal 15 m., Fons d'arxiu 4 m.	Si	Nivell de fons	Voltes a l'exterior o centre, Cursos i jornades, Cicles de conferències, Itineraris	Exposicions, presentacions de llibres, docència amb els materials originals	Si	No	Instrumente de descripció dels arxius, guies, inventaris, catàleg o indòcument de descripció dels arxius, guies, inventaris, catàleg o llibres, Articles de premsa i llibres en revistes locals o especialitzades, Guies i revistes pròpies o en col·laboració, Llibres d'interès local, Itineraris sobre qualsevol aspecte del patrimoni cultural relacionat amb la documentació, materials pedagògics o catàlegs d'exposicions	Si	Exposicions, d'ús d'activitats i Mapa literari	No	En principi, tots els fons que tenim són integrals perquè els custodim només nosaltres. Només el Fons Joaquim Nadal (biblioteca personal) i el Fons Lu bohigas (biblioteca personal i fons personal) són compartits amb altres institucions. Si que tenim constància que altres institucions tenen algun document amb relació amb el Fons Bertana. La UFF també té una quantitat de documents d'arxiu relacionats amb Jaume Vicens Vives (procedents del Fons Fontana). En la majoria de casos, a catàleg hem fet la descripció a nivell de fons i, a través del repositori, es troben els diferents documents, descrits amb les seves relacions. De totes maneres, abans de digitalitzar, sempre es fa una inventari a nivell de document, per així, per tant, aquests instruments de descripció sempre els tenim. El cas del Fons Bertana és una mica excepcional, era un dels primers, va servir de banc de proves i s'hi va poder dedicar molt una part del personal.
--	------------------------------	--------	----	--------	---	---------	----	---	---	----	----------------	---	---	----	----	--	----	--	----	--

Biblioteca Valenciana Moltó Pineda	Arxiu Carmelina Sánchez-Cutillas i Martínez	Públic	Sí	Íntegra	Fons personals, Biblioteca personal	Destacat	Sí	No	Arxiu 24 càmbies, Biblioteca ca. 2.000 exemplars	No	Nivell de document	<p>Vistes a l'entorn a centre, Cursos i jornades, Cicles de conferències, Espectacles o tallers amb observació, Dramatitzacions i recreacions, també simulacions històriques</p> <p>Jornada de Portes Obertes en aquest dia, a banda de la visita a l'edifici, com a excursió, taller del centre les vistes guiades a les zones de traball i de dipòsit</p>	Sí	Sí	<p>Desplegades i fulls volants: díptics, tríptics i altres formes, Instrument de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàleg o Instruments de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàleg o índexs, Notes de premsa i articles en revistes locals o especialitzades, Butlletins i revistes pròpies o en col·laboració, Llibres d'història local, Sincronia sobre qualsevol aspecte del patrimoni cultural relacionat amb la documentació, material pedagògic o catàlegs d'exposicions, Edicions facil·lits de documents, Àlbums fotogràfics, Microfilms i col·leccions comentades de textos i documents</p>	Sí	Acadèmia Valenciana de la Llengua	Sí
--	--	--------	----	---------	---	----------	----	----	--	----	-----------------------	---	----	----	---	----	---	----

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI CRAI DEL CAMPUS CATALUNYA	FONS LLEGAT VIDAL-GAPMA NY	Public	SI	Integra	Fons personal, Ajuda Llibreria, Biblioteques personal, Fons familiar, Activitat professional	Altres	SI	No	Està fet digitalitzat, amb la funció de preservació. No es difon en obert perquè encara hi ha parts protegides pels drets d'autor. Es difonen prèvia petició o sol·licitud signada de forma personal d'investigació o publicació amb cita de la procedència.	SI	Nivell de document	Visites a l'arxiu o centre, Curses i jornades, Cicles de conferències, Concursos, es poden vincular a beques i publicacions	SI	No	Instrument de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàleg o índex; instruments de descripció dels articles: guies, inventaris, catàleg o índex; Articles de premsa i articles en revistes locals o especialitzades; Edicions i edicions de documents, àlbums fotogràfics	SI	No	Totes les accions de divulgació i difusió han de comptar amb un permís per escrit de la un, que s'ha de demanar, omplir i rubricar per avançat, ja que la un veu pel llegat de la memòria científica i cultural. http://www.unv.cat/biblioteca/g	No	Difondre les accions també mitjançant les xarxes socials https://www.youtube.com/channel/UCjwv0dx0e0t7bj4ge4gg
---	----------------------------	--------	----	---------	--	--------	----	----	--	----	--------------------	---	----	----	---	----	----	---	----	---

Biblioteca Fages de Climent (Figueras)	Fons Montserrat Vinyola i Tubat	Public	Si	Fragmentat	Fons personal, Arxiu Literari, Biblioteca personal, Activitat associativa	Denunciat	Si	No	Si	Nivell de document	Visites a l'arxiu o centre. Còpies de conferències	Recital de poesia amb acompanyament musical. No es fan activitats de manera periòdica. S'han fet notes amb motiu de l'Any Montserrat Vinyola	No	No	Instrumente de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs/instrumente de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs, fitxes de premsa i articles en revistes locals o especialitzades	Si	Màxim centre	No	Iniciu l'obra de Montserrat Vinyola i una part de la seva biblioteca personal amb obres dedicades pels seus autors a l'arxivista.
Arxiu Comarcal Baix Llobregat	Arena Roselló i Ausole	Public	Si	Fragmentat	Fons personal, Arxiu Literari, Obra fotogràfica (Diccionari)	Denunciat	No	-	2 M + 11 còpies	Si	Nivell de fons	Visites a l'arxiu o centre	Si	Si	Instrumente de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs/instrumente de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs, fitxes de premsa i articles en revistes locals o especialitzades	No	-	No	
Biblioteca Lluís Arenary (Mallorca)	Fons Maria Antònia Solà	Public	Si	Íntegra	Fons personal, Arxiu Literari, Biblioteca personal	Compra	No	-	No	Nivell de document	Visites a l'arxiu o centre	No	No	No	No	No	No	No	En primer lloc, el fons està tractat de forma bibliotecària: Angloamericanes, Mèxics en català, format MARC21 i està disponible al catàleg de la Biblioteca Lluís Arenary, amb un descriptiu molt acurat. És un fons fàcil de consultar, del qual s'han fet algunes exposicions a la pròpia Biblioteca, i és molt útil sobretot per a realitzar publicacions (reproduccions, cartes, murals, poemes...) per part d'entitats i editors. La Biblioteca Lluís Arenary és una biblioteca especialitzada destinada al públic investigador i els seus fons són majoritàriament de temàtica bàsica.
Museu de l'Escola-Escolí Víctor Català (reservat per Arxiu Històric de l'Eixot)	Fons Víctor Català	Public	Si	Fragmentat	Fons personal, Arxiu Literari, Arxius (manuscrits, correspondència i documentació oral), biblioteca (llibres i revistes), col·lecció entorns, col·lecció arqueològica i fons fotogràfic	Denunciat	No	S'està treballant en la nova web del museu que contindrà un espai dedicat a Víctor Català i el seu fons	Si	Nivell de document	Visites a l'arxiu o centre, Cursos i jornades, Còpies de conferències, Cursos, es poden vincular a blogs i publicacions, fitxers o projectes amb observació, Dramatitzacions i recreacions, també denominades simulacions històriques, Fites i festivals temàtics	Despatxos i fulls volants: tipics, atípics i altres formats, Instrumente de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs/instrumente de descripció dels arxius: guies, inventaris, catàlegs o índexs, fitxes de premsa i articles en revistes locals o especialitzades, Butlletins i revistes pròpies o en col·laboració, Llibres d'història local, llibres sobre qualsevol aspecte del patrimoni cultural relacionat amb la documentació, materials fotogràfics o catàlegs d'exposicions, Edicions facsimils de documents, Àlbums fotogràfics	Si	Si	Activitats conjuntes amb la ciutat de la UAO "Víctor Català d'estada sobre el modernisme" i altres (exposicions temporals, conferències, presentacions de llibres...)	Si	Si	Per que hi ha manuscrits i correspondència estan documentats per sèrie i s'està treballant en la digitalització i s'aprofita per fer una descripció d'arxius documentals complexa i simple. La resta del material està documentat per unitat documental simple.	L'Espai del Cos del Pastor està en procés de muntatge on s'exposaran algunes de les peces del fons. Serà visitable només amb visita guiada.

